

A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
NÉPESSÉGTUDOMÁNYI KUTATÓ INTÉZETÉNEK
TÖRTÉNETI DEMOGRÁFIAI FÜZETEI

11.

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
NÉPESSÉGTUDOMÁNYI KUTATÓ INTÉZET

Igazgató:
Dr. Miltényi Károly

ISSN 0237-3238

Sorozatszerkesztő:
Dányi Dezső

Írta:
Dr. Máday Lajos

Lektorálta:
Dr. Kovacsics József

**AZ 1945-ÖS NEMZETGYŰLÉSI
KÉPVISELŐ-VÁLASZTÁSI
EREDMÉNYEK DEMOGRÁFIAI ÖSSZEFÜGGÉSEI**

BUDAPEST
1992/2

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
BEVEZETÉS	7
I. A VÁLASZTÓJOGOSULTAK ÉS A SZAVAZÓK DEMOGRÁFIAI JELLEMZŐI	9
II. A VÁLASZTÁSOK EREDMÉNYE ÉS A NÉPESSÉG TÖMÖRÜ- LÉSE	13
III. A FÉRFIAK ÉS NŐK POLITIKAI ÁLLÁSFOGLALÁSA	21
IV. FOGLALKOZÁSI CSOPORTOK, TÁRSADALMI-GAZDASÁGI RÉ- TEGEK ÉS A VÁLASZTÁSI EREDMÉNYEK KÖZÖTTI ÖSSZE- FÜGGÉSEK	31
V. A NEMZETGYŰLÉSI KÉPVISELŐK DEMOGRÁFIAI JELLEMZŐI	51
IRODALOM	54
FÜGGELÉK	55
Érvényes szavazatok száma a vármegyékben, törvényhatósági jogú városokban és a megyei városokban 1945. november 4. Választási eredmények 1945—46-ban a dunai államokban: Ausztria, Bulgária, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Magyarország, Románia	
ÁBRÁK	63

BEVEZETÉS

Magyarország népessége az első világháború alatt viszonylag békés háttérrel élt, ezzel szemben a második világháború utolsó szakasza véres hadszínterré változtatta az ország egész területét.

1944 karácsonyán kezdődött Budapest ostroma, ekkor a Tiszántúl és a Duna-Tisza köze területén már átvonult a háború. Ennek tudható be, hogy 1944. december 21-én Debrecenben a demokratikus erők, a Szociáldemokrata Párt, a Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt, a Nemzeti Parasztpárt, a Magyar Kommunista Párt és a Polgári Demokrata Párt küldöttei a felszabadult területek képviselőiben megalakították az Ideiglenes Nemzetgyűlést, amely a demokratikus Magyarország szuverén képviselőjének nyilvánította magát. A főváros és a Dunántúl teljes felszabadulása lehetővé tette, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlés kiegészüljön a politikai pártok küldötteivel. A 498 küldöttből álló Ideiglenes Nemzetgyűlés Budapesten 1945. szeptember 14-én fogadta el az új demokratikus választójogi törvényt, az 1945. évi VIII. törvénycikket. Az általános, egyenlő, titkos és közvetlen választású elveken nyugvó törvény a fiatal magyar demokrácia egyik sarkalatos jogalkotása volt.

A Szövetséges Hatalmak — az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Szovjetunió — a jaltai konferencián (1945. február 5—12.) megállapodtak abban, hogy a felszabadított országokban parlamentáris választásokat kell tartani, a nemzetek ezek alapján szabadon döntsenek társadalmi rendszerükről.

Európában alig félévvel a háború befejezése után, Magyarországon volt az első parlamentáris képviselő-választás. A nemzetközi közvélemény feszült érdeklődéssel figyelte a szovjet hadsereg által megszállt országunkban 1945. november 4-én lezajlott törvényhozói választások eredményeit.

E választások eredményeinek tudományos kutatási helye 1945—47 években a Magyar Központi Statisztikai Hivatalban a párizsi béketárgyalások előkészítésére alakult osztály volt. Ezen az osztályon tevékenykedve kutatásaim alapbizonylatait az Országgyűlés Elnöki Hivatalában őrzött eredeti választási jegyzőkönyvek képezték. Bizonyára nem kell indokolnom, hogy az 1974-ben írt, a területi, demográfiai, szociológiai részleteket elemző soraim ez ideig miért nem kerülhettek nyilvánosságra.

I. A VÁLASZTÓJOGOSULTAK ÉS A SZAVAZÓK DEMOGRÁFIAI JELLEMZŐI

Az 1945. évi VIII. törvénycikk a választójogosult népesség száma és demográfiai összetétele tekintetében mérföldkövet jelentett az általános választójogért folytatott 100 éves hazai közjogi és politikai küzdelem történetében.

Magyarország történeti területén 1901-ben a népesség csupán 6,1%-ának volt aktív választójoga. A mai országterületen 1920-ban a választójogosultak aránya 39,7%-ra növekedett, a nők ekkor kaptak először választójogot. A két világháború között a választójogi törvények korlátozó módosulásai következtében a választójogosult népesség részaránya 30% körül mozgott.

1. Választójogosultak számának alakulása Magyarországon 1901—1945¹

Év	Választójogosultak	
	száma	a népesség %-ában
1901	1 025 259	6,1
1910	1 162 241	6,4
1920	3 133 094	39,7
1922	2 381 598	29,5
1926	2 229 806	26,6
1931	2 553 310	29,4
1935	3 003 940	33,8
1939	2 759 759	30,4
1945	5 164 661	59,7

¹1901—1910 történelmi terület. 1920—1945 mai terület.

A választójogosult népesség nyers arányszáma 1939. évhez viszonyítva az 1945. évi nemzetgyűlési képviselő-választáskor közel a kétszeresére növekedett. A 8 656 178 fő népesség 59,7%-ának volt választójoga, 5 164 661 magyar állampolgárt vettek fel a választói névjegyzékbe.

A választójogosultak számának tetemes gyarapodásában a következő tényezők játszottak szerepet:

- a férfiak és nők teljes jogegyenlősége a választójog gyakorlásában,
- az aktív választójog alsó korhatára a korábbi 24. életévről a húszéves életkorra változott,
- az 1945. VIII. tc. megszüntette az előző választójogi törvények korlátozásait, a vagyoni helyzet, az adózás mértéke, iskolai végzettség és a helyben lakás időtartama tekintetében.

Az 1945. évi VIII. tc. a választójog gyakorlásából kizárta az elmebetegeket, a bűncselekmények miatt előzetes letartóztatásba helyezettiket, a szabadságvesztés

büntetésre ítételeket, az internáltakat, a szélső jobboldali pártok, szervezetek, egyesületek tisztségviselőit, a német SS alakulatokba önként belépőket stb. A kizáró okok rendszere csak konkrét, jogilag pontosan megjelölt személyekre vonatkozott. (Megemlítjük, hogy ezzel szemben az 1946. évi csehszlovákiai választási törvény 2,5 millió német és magyar nemzetiségű személyt fosztott meg a választójog gyakorlásától, mert mindnyájukat kollektíve háborús bűnösökké nyilvánította.)

A választójogosult népesség nemek szerinti megoszlását statisztikailag nem dolgozták fel. Ismeretes azonban, hogy az érvényes szavazatok összes száma 4 721 055, ebből a férfiaké 2 075 701 (44%), a nőké 2 645 354 (56%) volt. Az érvényesen szavazók részaránya 91,4%-ot ért el, a viszonyszámok alapján a férfi, illetve a nő választójogosultak aránya 44, illetve 56% körül mozoghatott. A nőválasztók jelentős többlete egyrészt a férfiak háborús veszteségével, másrészt a hadifoglyok, kényszermunkára elhurcoltak nagyobb számával magyarázható.

2.a Érvényesen szavazók megoszlása nemek szerint a vármegyékben, 1945. november 4.²

Vármegyék	Férfi	Nő	100 férfi szavazatra jutó nő szavazat
	szavazók		
	az összes szavazók %-ában		
Abaúj-Torna	42,0	58,0	138
Bács-Bodrog	46,4	53,6	116
Baranya	45,1	54,9	121
Békés	44,7	55,3	124
Bihar	45,6	54,4	119
Borsod-Gömör	44,5	55,5	125
Csanád-Arad-Torontál	44,7	55,3	124
Csongrád	45,3	54,7	121
Fejér	44,7	55,3	124
Győr-Moson	45,3	54,7	121
Hajdú	44,1	54,9	127
Heves	43,5	56,5	130
Jász-Nagykun-Szolnok	44,8	55,2	123
Komárom-Esztergom	44,5	55,5	125
Nógrád-Hont	44,7	55,3	124
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	44,4	55,6	125
Somogy	44,5	55,5	125
Sopron	45,8	54,2	119
Szabolcs	44,5	55,5	125
Szatmár-Bereg	44,4	55,6	125
Tolna	43,9	56,1	128
Vas	45,7	54,3	112
Veszprém	46,9	53,1	113
Zala	44,6	55,4	124
Zemplén	43,3	56,7	131
<i>Magyarország összesen</i>	44,0	56,0	127

²Tj. városok és vármegyék együtt.

2.b Érvényesen szavazók megoszlása nemek szerint a törvényhatósági jogú városokban, 1945. november 1.

Város	Férfi	Nő	100 férfi szavazatra jutó nő szavazat
	szavazók		
	az összes szavazók százalékában		
Baja	41,6	58,4	140
Budapest	40,3	59,7	148
Debrecen	43,0	57,0	132
Győr	43,2	56,8	131
Hódmezővásárhely	43,5	56,5	130
Kaposvár	42,2	57,8	137
Kecskemét	43,6	56,4	129
Miskolc	43,8	56,2	128
Pécs	41,3	58,7	142
Sopron	40,8	59,2	145
Szeged	42,9	57,1	133
Székesfehérvár	44,7	55,3	124
Szombathely	43,3	56,7	131

Országosan 100 érvényes férfi szavazatra 127 nőszavazat jutott. A nőszavazat többlet aránya a törvényhatósági jogú városokban nagyobb, a vármegyékben alacsonyabb az országos átlagnál. A törvényhatósági jogú városok csoportjában a nőszavazók többlete Budapesten (148), Sopronban (145), Pécsen (142) és Baján (140) volt a legnagyobb.

Az 1945-ös nemzetgyűlési képviselő-választáskor a választójogosultak 92,3%-a adta le szavazatát a politikai pártokra. A 4 765 212 szavazatból csupán 44 157 (0,9%) volt érvénytelen. A választási részvétel arányszáma a megelőző fél évszázad adatai szerint 1945-ben volt a legmagasabb. Ez a mutató visszatükrözi az akkori magyar társadalom politikai érettségét és a veszített háború okozta általános szegénység, éhezés, tüzelőhiány és a megszálló szovjet csapatok nyomasztó jelenléte közepette is bizonyította a nemzet élni akarását.

3. Választási részvétel aránya Magyarországon 1901—1945

Választás éve	Szavazók a választójogosultak %-ában ³
1901	67,7
1903	67,9
1906	62,2
1910	69,5
1920	80,8
1922	76,1
1926	76,8
1931	78,9
1935	80,0
1939	78,1
1945	92,3

³Érvénytelen szavazatokkal együtt 1901—1910 a történelmi, 1920—1945 a mai területen.

A választási részvétel aránya a vármegyékben 92,9%, a törvényhatósági jogú városokban 91,0% volt. A szavazók aránya Békésben (97,4), Hajdúban (96,2), Zemplénben (95,3), volt a legmagasabb, Szabolcsban (90,3%) pedig a legalacsonyabb.

A törvényhatósági jogú városok között a szavazók aránya Győrött 95,9, Baján 95,7, Kecskeméten 94,9, Debrecenben 94,7, Sopronban 94,6, Szegeden 94,3, Hódmezővásárhelyen 94,1, Pécsen 93,8, Miskolcon 93,4, Kaposváron 92,5, Szombathelyen 92,1 Budapesten 91,2, Székesfehérvárott 83,7% volt.

II. A VÁLASZTÁS EREDMÉNYE ÉS A NÉPESSÉG TÖMÖRÜLÉSE

Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési képviselő-választáskor az érvényes szavazatok pártok szerinti országos megoszlása az alábbi volt.

4. Érvényes szavazatok megoszlása pártok szerint

Párt	Érvényes szavazatok	
	szám	%
Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt	2 691 584	57,0
Szociáldemokrata Párt	822 566	17,4
Magyar Kommunista Párt	801 241	17,0
Nemzeti Parasztpárt	323 571	6,9
Polgári Demokrata Párt	76 331	1,6
Magyar Radikális Párt	5 762	0,1
Összesen	4 721 055	100,0

A választási eredményeket a szavazatszedő bizottságok községi, városi részletezésben állapították meg, ezek összesítése alapján alakultak ki a választókerületi és az országos végeredmények. A 16 választókerület a 25 vármegyei és 13 városi törvényhatóságból képződött. Nagy-Budapest választókerület az akkori főváros 14 kerületén kívül magában foglalta az 1950-ben hozzácsatolt 6 megyei várost (Újpest, Rákospalota, Kispest, Pestszentlőrinc, Pestszenterzsébet, Budafok) és 16 községet: Albertfalva, Békásmegyér, Budatétény, Csepel, Mátyásföld, Nagytétény, Pesthidegkút, Pestszentimre, Pestújhely, Rákoscsaba, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosliget, Rákosszentmihály, Sashalom, Soroksár.

5. A szavazatok %-os megoszlása pártok és választókerületek szerint

Választókerület	Kisgazda	Kommu- nista	Szoc. dem.	Paraszt	Polg. Dem.	Radi- kális
	Pártra esett szavazatok, %					
I. Baranya, Tolna vm. és Pécs tjt.	63,3	13,8	15,0	6,8	1,1	—
II. Somogy vm. és Kaposvár tjt.	75,3	5,9	10,6	6,3	1,9	—
III. Zala vm.	75,1	7,3	11,5	5,2	0,9	—
IV. Vas vm. és Szombathely tjt.	72,6	9,2	13,1	5,1	—	—
V. Győr-Moson és Sopron vm. és Győr és Sopron tjt.	58,5	13,2	21,0	6,2	0,8	0,3
VI. Veszprém vm.	65,5	12,8	13,1	7,5	1,1	—
VII. Fejér, Komárom-Esztergom vm. és Székesfehérvár tjt.	53,6	19,4	19,8	5,4	1,8	—
VIII. Nagy-Budapest	47,6	21,1	26,3	1,5	2,9	0,6
IX. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. (a Nagy-Budapesthez tartozó városok és községek nélkül) Bács-Bodrog vm. és Kecskemét és Baja tjt.	61,8	15,4	14,9	6,5	1,4	—
X. Csongrád, Csanád vm. Szeged és Hódmezővásárhely tjt.	50,2	21,9	20,4	5,7	1,8	—
XI. Békés vm.	39,9	26,2	21,4	11,3	1,2	—
XII. Jász-Nagykun-Szolnok vm.	51,2	23,0	13,7	10,5	1,6	—
XIII. Hajdú, Bihar vm. és Debrecen tjt.	49,4	17,5	15,1	17,1	0,9	—
XIV. Szabolcs és Szatmár-Bereg vm.	65,8	9,1	9,6	14,4	1,1	—
XV. Borsod-Gömör, Zemplén, Abaúj vm. és Miskolc tjt.	56,4	18,8	18,0	5,5	1,3	—
XVI. Heves és Nógrád-Hont vm.	54,9	21,7	13,3	8,5	1,6	—
Összesen	57,0	17,0	17,4	6,9	1,6	0,1

Jelmagyarázat: vm. = vármegye; tjt. = törvényhatósági jogú város.

Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési képviselő-választáskor érvényben volt közigazgatási beosztásnak megfelelően a pártok szavazatainak megoszlásáról a 6. és 7. táblák adatai tájékoztatók.

6. Szavazatok %-os megoszlása pártok szerint a vármegyékben

Vármegye	Kisgazda	Kommunista	Szoc. dem.	Paraszt	Polg. Dem.	Radikális
	Pártra esett szavazatok, %					
Abaúj-Torna	77,2	8,8	9,0	4,0	1,0	—
Bács-Bodrog	59,2	19,9	8,3	10,4	2,2	—
Baranya	67,1	15,5	11,9	4,7	0,8	—
Békés	39,9	26,2	21,4	11,3	1,2	—
Bihar	52,9	21,0	8,1	17,1	0,9	—
Borsod-Gömör	48,1	24,2	20,4	6,3	1,0	—
Csanád-Arad-Torontál	43,0	29,2	19,6	6,3	1,9	—
Csongrád	49,4	22,4	18,7	7,5	2,0	—
Fejér	64,0	13,2	13,8	6,7	2,3	—
Győr-Moson	52,9	13,8	24,6	7,9	0,6	0,2
Hajdú	45,8	15,9	12,9	24,5	0,9	—
Heves	56,2	17,6	14,0	10,1	2,1	—
Jász-Nagykun-Szolnok	51,2	23,0	13,7	10,5	1,6	—
Komárom-Esztergom	40,8	28,8	25,3	3,8	1,3	—
Nógrád-Hont	53,2	27,3	12,3	6,2	1,0	—
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	54,1	18,4	21,6	4,6	1,2	0,1
Somogy	77,0	5,7	9,1	6,7	1,5	—
Sopron	71,1	11,4	8,8	7,3	1,1	0,3
Szabolcs	63,1	9,7	11,3	14,8	1,1	—
Szatmár-Bereg	72,3	7,6	5,7	13,6	0,8	—
Tolna	65,5	10,6	12,2	10,3	1,4	—
Vas	75,8	9,3	9,2	5,7	—	—
Veszprém	65,5	12,8	13,1	7,5	1,1	—
Zala	75,1	7,3	11,5	5,2	0,9	—
Zemplén	66,9	12,9	12,5	6,7	1,0	—
Összesen	58,3	16,9	15,5	8,1	1,2	0,0

*7. Szavazatok %-os megoszlása pártok szerint a
törvényhatósági jogú városokban*

Tj. város	Kisgazda	Kommu- nista	Szoc. dem.	Paraszt	Polg. Dem.	Radikális
	Pártra esett szavazatok, %					
Baja	63,6	16,2	13,0	3,4	3,8	—
Budapest	50,5	19,7	23,6	1,6	3,9	0,7
Debrecen	49,3	14,7	29,2	5,9	0,9	—
Győr	35,9	17,4	44,3	1,5	0,6	0,3
Hódmezővásárhely	45,7	21,5	27,3	4,4	1,1	—
Kaposvár	58,0	7,2	26,0	3,0	5,8	—
Kecskemét	72,8	9,9	13,0	2,3	2,0	—
Miskolc	49,0	17,1	29,0	1,2	3,7	—
Pécs	45,1	19,2	33,2	1,4	1,1	—
Sopron	66,0	11,5	19,8	1,6	0,8	0,3
Szeged	62,5	12,1	20,0	3,5	1,9	—
Székesfehérvár	56,2	7,0	30,3	4,9	1,6	—
Szombathely	53,1	9,2	36,1	1,6	—	—
Összesen	52,2	17,3	24,8	2,2	3,0	0,5

A 8. sz. tábla adataiból látható, hogy a törvényhatósági jogú városokban és a megyei városokban, továbbá a 10 000-nél népesebb és kisebb lélekszámú községek csoportjaiban a pártokra leadott szavazatok arányai milyen mértékben különböznek és milyen mértékben térnek el az országos átlagoktól.

*8. Szavazatok %-os megoszlása a népesség tömörülésének
főbb csoportjai szerint*

Közigazgatási beosztás	Kisgazda	Kommu- nista	Szoc. Dem.	Paraszt	Polg. Dem.	Radikális
	Pártra esett szavazatok, %					
Tj. városok	52,2	17,3	24,8	2,2	3,0	0,5
Vármegyék	58,3	16,9	15,5	8,1	1,2	0,0
Vármegyék m. városok nélkül	59,7	16,5	14,0	8,6	1,2	0,0
Magyarországi városok	51,2	18,6	22,6	5,9	1,6	0,1
10 000-nél népesebb községek	48,7	21,6	19,4	8,8	1,4	0,1
10 000-nél kisebb községek	62,1	15,5	12,8	8,5	1,1	0,0
Magyarország összesen	57,0	17,0	17,4	6,9	1,6	0,1

A Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt 57%-os arányával szerezte meg az abszolút többséget, amely a vármegyei törvényhatóságokban 58,3, a törvényhatósági jogú városok csoportjában 52,2%-ot ért el. E párt a községekben kapta a legnagyobb támogatást, az érvényes szavazatok 59,7%-át szerezte meg. A Kisgazda-

párt szavazatainak részaránya a 10 000-nél népesebb községekben 48,7%, az ennél kisebb lélekszámú községek kategóriájában pedig 62,1% volt.

A Szociáldemokrata Párt 17,4%-os országos átlagához képest legtöbb szavazatát a törvényhatósági jogú városokban 24,8%-ot és a megyei városokban 22,6%-ot kapta.

A Magyar Kommunista Párt 17%-os országos átlagához képest legtöbb szavazatát — 21,6%-ot — a 10 000-nél népesebb községek csoportjában szerezte meg.

A Nemzeti Parasztpárt szavazatainak túlnyomó többségét, 8,6%-át a falusi lakosság körében kapta.

A Polgári Demokrata Párt szavazatainak országos részaránya 1,6% volt, amíg a városi törvényhatóságokban 3%-ot, addig a községek csoportjában csupán 1,2%-ot ért el.

9. Szavazatok %-os megoszlása megyei városokban

Megyei városok	Kisgazda	Kommunista	Szoc. dem.	Paraszt	Polg. Dem.	Radikális
	Pártra eső szavazatok, %					
Balassagyarmat	83,3	4,4	7,9	4,0	0,4	—
Budafok	44,2	21,5	32,1	0,8	1,0	0,4
Békéscsaba	35,1	25,1	29,8	9,0	1,0	—
Cegléd	64,8	7,0	17,5	9,8	0,9	—
Csongrád	53,0	12,7	25,8	3,5	5,0	—
Eger	63,9	11,3	13,9	7,2	3,7	—
Esztergom	59,2	11,9	23,5	3,5	1,9	—
Gyöngyös	59,1	12,8	15,3	8,6	4,2	—
Gyula	48,0	20,7	20,0	9,9	1,4	—
Hajdúböszörmény	58,2	9,9	10,0	20,8	1,1	—
Hajdúnánás	42,4	17,7	14,7	24,3	0,9	—
Hajdúszoboszló	45,6	9,2	10,4	34,0	0,8	—
Hatvan	56,0	8,1	24,7	6,6	4,6	—
Jászberény	69,6	8,4	16,9	3,7	1,4	—
Kalocsa	50,1	20,0	21,6	7,1	1,2	—
Karcag	49,5	14,7	10,5	24,2	1,1	—
Kiskunfélegyháza	68,7	14,3	7,9	7,8	1,3	—
Kiskunhalas	62,5	13,3	21,7	1,8	0,7	—
Kispest	42,8	18,1	36,3	1,0	1,4	0,3
Kisújszállás	34,5	40,8	14,6	9,3	0,8	—
Komárom	51,6	22,9	20,2	3,8	1,5	—
Kőszeg	57,5	22,4	17,8	2,3	—	—
Makó	52,0	19,9	21,5	4,3	2,3	—
Mezőtúr	44,9	20,2	20,7	10,8	3,4	—
Mohács	72,4	10,0	9,4	6,4	1,8	—
Mosonmagyaróvár	33,4	24,1	40,8	1,0	0,6	0,1
Nagykanizsa	65,1	6,4	25,8	2,3	0,4	—
Nagykőrös	62,7	17,1	10,3	8,3	1,6	—
Nyíregyháza	69,6	7,0	17,4	4,5	1,5	—
Pápa	57,0	13,6	24,8	3,8	0,8	—
Pestszenterzsébet	32,0	32,4	32,9	1,1	1,3	0,3
Pestszentlőrinc	46,7	22,1	29,2	1,0	1,0	—
Rákospalota	42,9	21,8	31,0	2,2	1,7	0,4
Salgótarján	13,8	66,0	18,3	0,6	1,3	—
Sátoraljaiújhely	61,8	11,4	21,6	4,0	1,2	—
Szekszárd	79,2	4,8	12,2	2,5	1,3	—
Szentendre	62,5	11,1	16,1	8,0	2,3	—
Szentes	40,4	30,8	24,1	3,1	1,6	—
Szolnok	39,3	34,9	22,6	2,0	1,2	—
Túrkeve	46,6	23,9	20,6	7,7	1,2	—
Újpest	42,1	23,3	31,2	1,6	1,5	0,3
Vác	61,3	8,7	21,4	5,6	3,0	—
Veszprém	62,6	9,2	24,1	2,7	1,4	—
Zalaegerszeg	63,7	6,3	20,0	7,4	2,6	—
Mv. városok összesen	51,2	18,6	22,6	5,9	1,6	0,1

10. Szavazatok %-os megoszlása a 10 000-nél népesebb községekben

Községek	Kisgazda	Kommu- nista	Szoc- dem.	Paraszt	Polg. Dem.	Radikális
	Pártra eső szavazatok, %					
Abony	47,9	21,8	11,8	17,5	1,0	—
Bácsalmás	55,0	25,9	6,9	6,3	5,9	—
Balmazújváros	23,6	6,7	6,8	62,7	0,2	—
Bánhida	11,3	56,0	31,1	0,7	0,9	—
Battonya	41,7	27,1	22,5	5,7	3,0	—
Békásmegyér	48,5	22,9	26,3	0,9	1,4	—
Békés	40,0	26,5	22,3	9,2	2,0	—
Berettyóújfalu	57,9	13,5	9,7	17,8	1,1	—
Büdszentmihály	48,4	6,1	11,0	33,5	1,0	—
Csepel	20,9	35,0	42,5	0,8	0,8	—
Derecske	69,4	8,7	9,8	11,3	0,8	—
Dévaványa	47,2	26,0	8,5	16,9	1,4	—
Diósgyőr	12,6	45,6	39,7	1,5	0,6	—
Dunaföldvár	78,2	8,7	8,7	3,2	1,2	—
Dunaharaszti	42,2	19,0	37,3	0,9	0,6	—
Endrőd	49,3	33,2	7,8	8,6	1,1	—
Érd	47,1	17,0	28,4	5,0	2,5	—
Felsőgalla	11,5	56,5	30,7	0,6	0,7	—
Gödöllő	57,5	10,8	29,5	1,3	0,9	—
Gyoma	45,3	20,7	16,4	14,5	3,1	—
Hajdúdorog	59,3	18,9	11,5	9,0	1,3	—
Hajdúhadház	48,3	17,7	21,5	12,1	0,4	—
Hegyes	47,6	10,3	9,3	31,1	1,7	—
Jánoshalma	70,8	14,2	7,6	6,2	1,2	—
Jászapáti	66,6	13,0	12,7	5,6	2,1	—
Jászárokszállás	51,7	24,3	17,8	4,9	1,3	—
Jászládány	53,9	29,5	11,6	3,5	1,5	—
Kapuvár	40,7	33,4	13,2	9,8	2,6	0,3
Kecel	81,9	10,1	4,4	2,0	1,6	—
Keszthely	71,6	5,4	15,6	2,0	5,4	—
Kiskőrös	79,1	11,1	7,9	1,0	0,9	—
Kiskundorozsma	68,7	9,5	16,9	4,0	0,9	—
Kiskunmajsa	75,3	10,3	7,4	2,1	4,9	—
Kisvárd	69,7	8,3	15,0	6,2	0,8	—
Komádi	61,3	13,8	6,2	17,8	0,9	—
Kunhegyes	44,2	27,5	12,1	14,6	1,6	—
Kunszentmárton	45,9	38,0	8,7	3,6	3,8	—
Lajosmizse	72,7	7,8	6,7	11,7	1,1	—
Mátészalka	60,0	5,9	10,1	21,7	2,3	—
Mezőberény	49,9	15,4	32,0	1,6	1,1	—
Mezőkövesd	72,3	11,2	12,5	3,2	0,8	—
Monor	46,3	24,1	24,1	4,2	1,3	—
Mór	57,3	16,8	10,7	6,6	8,6	—
Nádudvar	42,6	40,8	8,2	6,9	1,5	—
Nagykát	66,2	13,1	17,6	2,4	0,7	—
Nyírbátor	57,5	13,3	19,3	8,8	1,1	—
Orosháza	37,7	24,1	30,2	6,7	1,3	—
Ózd	20,1	41,9	36,6	0,6	0,8	—
Paks	70,8	8,9	12,7	6,5	1,1	—
Pestszentimre	26,2	28,7	42,7	0,7	1,3	0,4
Pestújhegy	51,1	18,1	28,7	0,8	0,9	0,4
Polgár	46,8	17,7	11,2	23,0	1,3	—
Püspökladány	44,9	16,2	10,8	27,3	0,8	—
Rákoscaba	47,1	21,7	27,5	0,7	2,6	0,4
Rákoskeresztúr	52,0	18,9	24,7	2,6	1,2	0,6
Sarkad	38,8	39,2	5,8	14,3	1,9	—
Sárospatak	67,3	10,8	7,6	13,2	1,1	—
Sárvár	53,6	9,1	31,5	5,8	—	—
Sashalom	45,1	19,9	32,8	0,7	1,2	0,3
Soroksár	30,2	26,1	41,7	0,8	1,0	0,2

folytatás

Községek	Kisgazda	Kommu- nista	Szoc. dem.	Paraszt	Polg. Dem.	Radikális
	Pártra eső szavazatok, %					
Szarvas	48,3	20,9	20,4	9,6	0,8	—
Szeghalom	55,5	14,1	9,3	19,9	1,2	—
Tápiószecső	37,4	33,5	8,3	19,6	1,2	—
Tata	59,8	7,9	25,1	5,8	1,4	—
Tiszaöldvár	49,6	20,8	14,6	13,9	1,1	—
Tiszafüred	51,3	10,4	34,2	1,8	2,3	—
Tótkomlós	26,6	55,5	16,1	1,2	0,6	—
Törökszentmiklós	41,0	24,6	13,2	20,3	0,9	—
Újfehértó	65,0	6,0	8,1	19,6	1,3	—
Újkécske	70,8	8,4	6,2	13,6	1,0	—
Vecsés	46,2	15,3	35,0	2,8	0,7	—
Vésztő	51,8	28,3	9,4	9,3	1,2	—
Összesen	48,7	21,6	19,4	8,8	1,4	0,1

III. A FÉRFIAK ÉS NŐK POLITIKAI ÁLLÁSFOGLALÁSA

A nők politikai egyenjogúságának megszületése új nézőponttal gazdagította a választási statisztika területét. A nők Finnországban — 1906-ban — kaptak először választójogot, az első világháború befejeztével csaknem valamennyi európai állam törvényhozása kodifikálta a nemek szavazati jogegyenlőségét. Magyarországon a nők először 1920-ban járultak az urnákhoz. A két világháború között azonban a nemek jogegyenlősége még nem érvényesült, mert az iskolai végzettség, a vagyoni helyzet, a helyben lakás és más korlátozó feltételek miatt igen jelentős számú nő nem vehetett részt a közakarat kialakításában.

Az 1945-ös nemzetgyűlési képviselő-választásokon a nők a férfikkal teljes jogegyenlőséget élveztek. A nemek politikai jogegyenlősége nemcsak a választójogosultak számának hatalmas növekedését eredményezte, hanem a nők nagyobb demográfiai aránya jelentősen befolyásolta a választási eredmények kialakulását. Magyarországon először az 1945. évi VIII. tc. honosította meg azt a választási rendszert, hogy a férfiak és nők külön megjelölt szavazólappal fejezték ki politikai állásfoglalásukat.

11. Szavazatok számának megoszlása pártok és nemek szerint Magyarországon 1945. november 4.

Párt	Összes	Férfi	Nő	Nőszavazatok többlete
	szavazat			
Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt	2 691 584	1 110 000	1 581 584	471 584
Szociáldemokrata Párt	822 566	385 980	436 586	50 606
Magyar Kommunista Párt	801 241	392 207	409 034	16 827
Nemzeti Paraszt Párt	323 571	151 526	172 045	20 519
Polgári Demokrata Párt	76 331	33 213	43 118	9 905
Magyar Radikális Párt	5 762	2 775	2 987	212
Összesen	4 721 055	2 075 701	2 645 354	569 653

12. Szavazatok %-os megoszlása pártok és nemek szerint

Párt	Férfi	Nő	Összes
	szavazat		
Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt	41,2	58,8	100,0
Szociáldemokrata Párt	46,9	53,1	100,0
Magyar Kommunista Párt	48,9	51,1	100,0
Nemzeti Paraszt Párt	46,8	53,2	100,0
Polgári Demokrata Párt	43,5	56,5	100,0
Magyar Radikális Párt	48,2	51,8	100,0
Összesen	44,0	56,0	100,0

13. Férfi és nő szavazatok %-os megoszlása pártok szerint

Párt	Férfi	Nő	Összes
	szavazat		
Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt	53,5	59,8	57,0
Szociáldemokrata Párt	18,6	16,5	17,4
Magyar Kommunista Párt	18,9	15,5	17,0
Nemzeti Paraszt Párt	7,3	6,5	6,9
Polgári Demokrata Párt	1,6	1,6	1,6
Magyar Radikális Párt	0,1	0,1	0,1
Összesen	100,0	100,0	100,0

14. Száz férfi szavazatra jutó nő szavazat pártok szerint

Párt	100 férfi szavazatra jutó nő szavazat
Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt	143
Szociáldemokrata Párt	113
Magyar Kommunista Párt	104
Nemzeti Paraszt Párt	114
Polgári Demokrata Párt	130
Magyar Radikális Párt	108
Összesen	127

A nők 59,8%-a, a férfiak 53,5%-a a Kisgazda Pártra szavazott. A nemek politikai állásfoglalásának arányai más képet mutattak a Szociáldemokrata Párt, a Magyar Kommunista Párt és a Nemzeti Paraszt Párt tekintetében, mert a férfiak ezekre a pártokra nagyobb relatív gyakorisággal szavaztak, mint a nők. Magyarorszá-

gon az 1945-ös nemzetgyűlési képviselő-választáskor az érvényesen szavazók 44%-a férfi, 56%-a nő volt. 100 férfi szavazóra 127 nő szavazó jutott.

A félmilliót meghaladó nőszavazati többlet döntő többségét, 82,8%-át a Kisgazda Párt kapta.

Az 1945-ös választási eredmények elemzéséből kitűnik, hogy a nők sajátos lélektani, érzelmi beállítottságuknál fogva sokkal inkább rokonszenveztek a polgári életformát képviselő politikai pártokkal, mint a radikálisabb irányú ideológiákkal. E következtetésünket külföldi választások eredményei is megerősítik (lásd a 15. és 16. sz. táblát).

15. 100 férfira jutó nő szavazat pártok szerint a weimari Németországban 1924–1932⁴

Párt	A választás éve		
	1924	1930	1932
Nemzeti Szocialista Párt	64,2	81,2	95,5
Kommunista Párt	65,6	66,2	68,5
Szociáldemokrata Párt	87,8	91,5	93,9
Német Néppárt	119,9	111,6	108,8
Zentrum Párt	138,3	157,4	155,1
Keresztény Néppárt	168,9	250,4	206,2
Országos átlag	85,8	97,2	98,6

⁴Karl Moll: Statistik der Wahlen und Volksabstimmungen.

Friedrich Burgdörfer: Die Statistik in Deutschland. Berlin 1940. I. 945 p.

A 16. sz. tábla a nők szavazatainak arányait tartalmazza egyes németországi választókerületekben a polgári és a szocialista pártok csoportjainak összehasonlításában.

16. Nőszavazatok aránya pártok szerint Németországban 1928—1933

Párt	100 férfi szavazatra jutó nőszavazat Választókerület		
		Berlin	
	1920	1930	
Szocialista	91,1	89,4	
Polgári	113,6	126,7	
		Brema	
	1930	1932	1933
Szocialista	84,1	87,4	83,4
Polgári	125,9	128,1	119,9
		Magdeburg	
	1930	1932	1933
Szocialista	92,2	92,0	87,7
Polgári	119,0	111,0	103,2
		Leipzig	
	1928	1930	1933
Szocialista	92,1	90,7	90,1
Polgári	113,1	122,9	104,8
		Wiesbaden	
	1930	1932	1933
Szocialista	78,7	78,2	74,9
Polgári	137,4	141,6	129,8
		Bajorország	
	1930	1932	1933
Szocialista	74,9	73,0	72,9
Polgári	138,1	145,5	141,9

Ausztriában az 1930. évi választáskor a Keresztényszocialista Párt 100 férfiszavazatára 129, a Szociáldemokrata Párt esetében csak 91,2 nőszavazat jutott. Érdekes jelenség volt az Egyesült Államok választásainak történetében — századunk harmincas éveiben —, amikor a polgári irányzatot képviselő republikánusok 100 férfiszavazatára 101,4, a Demokrata Pártra 99,4, a Szocialista Munkáspártra 69,2 nőszavazat jutott.

A férfiak és nők politikai állásfoglalása között fennálló különbségek rugóit nemcsak az általános lelki motívumokban kell keresnünk, hanem a települési, városi és falusi, foglalkozási, műveltségi, vallási stb. tényezők kölcsönhatásaiban is. A továbbiakban a nemek politikai állásfoglalásának arányszámait részletesebben hasonlítjuk össze a városi és a vármegyei törvényhatóságokban.

17. Férfi és nőszavazatok %-os megoszlása pártok szerint
a városi és vármegyei törvényhatóságokban

Nem	Kisgazda	Kommunista	Szoc. dem.	Paraszt	Polg. Dem.	Radikális
	Párt szavazatai az összes szavazat %-ában					

Törvényhatósági jogú városok

Férfi	48,1	19,1	26,7	2,5	3,1	0,5
Nő	55,2	16,1	23,4	2,0	2,9	0,4

Vármegyék

Férfi	54,8	18,8	16,4	8,5	1,3	0,2
Nő	61,2	15,3	14,6	7,6	1,2	0,1

Ország

Férfi	53,5	18,9	18,6	7,3	1,6	0,1
Nő	59,8	15,5	16,5	6,5	1,6	0,1

A Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt a törvényhatósági jogú városokban a nőszavazatok abszolút, a férfi szavazatok relatív többségét szerezte meg. E városokban a Szociáldemokrata Párt férfi és nő szavazatainak részarányai egyaránt nagyobbak voltak a Kommunista Párténál.

A vármegyékben a Kisgazda Párt mindkét nem szavazatainak arányai tekintetében nagyobb sikert ért el, mint a törvényhatósági jogú városokban. A választási küzdelemben a Szociáldemokrata Párt legjobb eredményét mind a férfi, mind a nő választók körében a törvényhatósági jogú városokban érte el. A Kommunista Párt férfi és nő szavazatainak részarányai a vármegyékben — szemben a városi törvényhatóságokkal — kisebb mértékben meghaladták a szociáldemokratákra vonatkozó viszonyszámokat. A Nemzeti Paraszt Párt szavazatainak döntő többségét választóitól a vármegyékben kapta, a férfi szavazatainak 8,5, nő szavazatainak 7,6%-os részaránya közel négyszer akkora volt, mint a törvényhatósági jogú városokban.

A törvényhatóságok mindkét csoportjában a nők a Kisgazda Pártot nagyobb arányban támogatták, mint a férfiak, a többi párt tekintetében viszont a férfi szavazatok részarányai kivétel nélkül nagyobbak voltak a nőkéknél.

A férfiak és a nők szavazatainak megoszlását a városi törvényhatóságok részletezésében a 18. sz. tábla szemlélteti.

18. Szavazatok %-os megoszlása nemek és pártok szerint a törvényhatósági jogú városokban

	Férfi	Nő
	szavazatok az összes szavazat %-ában	

Kisgazda Párt

Max.	Kecskemét	69,7	Kecskemét	75,1
Min.	Győr	30,8	Győr	39,9

Szociáldemokrata Párt

Max.	Győr	47,3	Győr	42,3
Min.	Kecskemét	14,2	Baja	11,7

Kommunista Párt

Max.	Hódmezővásárhely	23,1	Hódmezővásárhely	20,3
Min.	Kaposvár	8,6	Székesfehérvár	4,8

A három számottevő politikai párt — Kisgazda Párt, Szociáldemokrata Párt, Kommunista Párt — férfi és nő szavazatainak százalékos részaránya nagy szórást mutat a vonatkozó átlag körül. A szélső értékek szembeállításából kitűnnek azok a jelentős nagyságrendi különbségek, amelyek többé-kevésbé összefüggésben vannak az egyes városok társadalmi, gazdasági struktúrájával, sajátos politikai hagyományával.

A törvényhatósági jogú városok csoportjában Budapest főváros geopolitikai helyzeténél fogva legalkalmasabb a nemek politikai állásfoglalásának területileg differenciált elemzésére.

19. A három nagy párt szavazatainak %-os megoszlása
nemek szerint Budapest kerületeiben

Kerület	Kisgazda		Szociáldemokrata		Kommunista	
	Párt a megfelelő nemek összes szavazatának %-ában					
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
Jobbpart						
I.	69,5	78,7	16,1	10,3	7,4	5,2
II.	66,0	73,1	15,4	12,0	10,9	8,1
III.	47,8	56,9	25,5	20,5	21,5	16,7
XI.	62,7	69,8	17,5	13,6	12,9	9,6
XII.	67,6	76,1	14,0	9,9	11,8	7,9
Balpart						
IV.	59,5	65,7	16,3	15,6	12,1	9,4
V.	36,0	38,4	29,7	29,7	21,2	22,2
VI.	36,4	40,9	28,3	27,0	25,8	24,3
VII.	35,8	39,6	31,2	30,2	25,4	24,5
VIII.	49,8	56,8	24,4	20,9	20,7	17,9
IX.	49,3	57,7	23,8	20,3	22,2	17,5
X.	42,3	51,2	27,7	23,2	26,3	21,6
XIII.	29,9	35,3	34,1	32,0	32,7	29,4
XIV.	53,1	59,1	24,0	20,7	18,2	15,6
Budapest	46,3	53,1	25,4	22,5	21,3	18,5

A Kisgazda Párt férfi szavazatainak részarányai a budai oldalon a harmadik kerület (Óbuda, Újlak) kivételével valamennyi kerületben meghaladták a 60%-ot, ezek a viszonyszámok legmagasabbak voltak a fővárosban. A Kisgazda Párt a férfi választók körében a pesti oldalon a IV. (Belváros) és a XIV. (Zugló) kerületben az abszolút többséget, a többi kerületben — XIII. Angyalföld kivételével — a relatív többséget szerezte meg.

A nők szavazatainak abszolút többsége valamennyi budai kerületben a Kisgazda Pártra esett. A pesti oldalon a Kisgazda Párt a nők szavazatainak abszolút többségét szerezte meg a IV. (Belváros), VIII. (Józsefváros), IX. (Ferencváros), X. (Kőbánya) és XIV. (Zugló) kerületekben. Az V. (Lipótváros), VI. (Erzsébetváros) és a XIII. (Angyalföld) kerületekben a nők szavazatainak relatív többségét szintén a Kisgazda Párt nyerte el.

A férfiak a Szociáldemokrata Pártra a legnagyobb arányban a XIII. és a VII. kerületben szavaztak. A nők legintenzívebben ugyanezekben a kerületekben egyetértettek a szociáldemokraták programjával.

A Kommunista Párt a férfi szavazatok között legjobb eredményt a XIII. és a X. kerületben könyvelte el, a nők legnagyobb arányban a XIII. és a VII. kerületben támogatták szavazataikkal a kommunistákat.

*20.a Férfi szavazatok %-os megoszlása pártok szerint
a vármegyékben*

Vármegye	Kisgazda	Kommu- nista	Szoc. dem.	Paraszt	Polg. Dem.
	Párt				
Abauj-Torna	73,2	10,8	10,4	4,5	1,1
Bács-Bodrog	56,5	21,2	9,0	11,1	2,2
Baranya	63,4	17,8	12,9	5,1	0,9
Békés	37,6	27,8	21,7	11,8	1,1
Bihar	50,7	22,5	8,6	17,2	1,0
Borsod-Gömör	51,1	27,2	21,2	6,4	1,0
Csanád-Arad-Torontál	40,4	31,3	20,1	6,4	1,8
Csongrád	46,7	24,0	18,1	8,2	2,0
Fejér	60,1	15,3	14,9	7,4	2,3
Győr-Moson	49,1	16,0	25,3	8,8	0,3
Hajdú	43,3	17,3	13,7	24,9	0,8
Heves	52,2	20,0	15,0	10,6	2,2
Jász-Nagykun-Szolnok	48,5	24,7	14,4	10,8	1,6
Komárom-Esztergom	36,5	32,2	26,1	3,9	1,3
Nógrád-Hont	50,0	29,4	13,1	6,6	0,9
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	50,7	20,3	22,7	5,0	1,2
Somogy	73,7	6,9	10,2	7,6	1,6
Sopron	66,5	13,8	9,9	8,3	1,2
Szabolcs	59,8	11,0	12,5	15,5	1,2
Szatmár-Bereg	69,0	8,9	6,7	14,5	0,9
Tolna	61,4	12,5	13,5	11,0	1,6
Vas	71,6	11,2	10,6	6,6	—
Veszprém	60,9	15,3	14,2	8,4	1,2
Zala	70,8	9,1	13,1	6,0	1,0
Zemplén	61,9	15,4	14,1	7,4	1,2
Összesen	54,8	18,8	16,4	8,5	1,3

20.b Női szavazatok %-os megoszlása pártok szerint
a vármegyékben

Vármegye	Kisgazda	Kommu- nista	Szoc. dem.	Paraszt	Polg. Dem.
	Párt				
Abaúj-Torna	80,1	7,3	7,9	3,8	0,9
Bács-Bodrog	66,9	14,7	11,7	3,2	3,5
Baranya	70,2	13,6	11,1	4,4	0,7
Békés	41,8	25,0	21,1	10,9	1,2
Bihar	55,3	19,4	7,6	16,8	0,9
Borsod-Gömör	51,1	21,9	19,7	6,2	1,1
Csanád-Arad-Torontál	45,2	27,4	19,3	6,1	2,0
Csongrád	51,6	20,9	18,5	7,0	2,0
Fejér	67,1	11,4	12,9	6,2	2,4
Győr-Moson	56,1	12,0	27,0	4,1	0,6
Hajdú	47,8	14,9	12,3	24,2	0,8
Heves	59,1	15,8	13,2	9,8	2,1
Jász-Nagykun-Szolnok	53,4	21,6	13,1	10,3	1,6
Komárom-Esztergom	44,2	26,0	24,6	3,7	1,5
Nógrád-Hont	55,9	25,6	11,7	5,8	1,0
Pest-Pilis-Sólt-Kiskun	57,0	16,7	20,6	4,4	1,2
Somogy	79,7	4,8	8,2	5,9	1,4
Sopron	74,9	9,4	7,9	6,4	1,0
Szabolcs	65,7	8,7	10,3	14,2	1,1
Szatmár-Bereg	75,0	6,5	4,8	12,9	0,8
Tolna	68,7	9,0	11,2	9,7	1,4
Vas	79,3	7,6	8,1	5,0	—
Veszprém	69,7	10,6	12,0	6,7	1,0
Zala	78,6	5,8	10,3	4,5	0,8
Zemplén	70,7	10,9	11,2	6,3	0,9
Összesen	61,2	15,3	14,6	7,6	1,2

A törvényhatósági jogú városokhoz hasonlóan az alábbiakban a vármegyékben is pártok és nemek szerint hasonlítjuk össze a szavazatok arányainak szélső értékeit.

	Férfi	Nő
szavazatok az összes szavazat %-ában		

Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt

Max.	Somogy	73,7	Abauj-Tolna	80,1
Min.	Komárom-Esztergom	36,5	Békés	41,8

Szociáldemokrata Párt

Max.	Komárom-Esztergom	26,1	Győr-Moson	27,0
Min.	Szatmár-Bereg	6,7	Szatmár-Bereg	4,8

Magyar Kommunista Párt

Max.	Komárom-Esztergom	32,2	Csanád-Arad-Torontál	27,0
Min.	Somogy	6,9	Zala	5,8

Nemzeti Paraszt Párt

Max.	Hajdú	24,9	Hajdú	24,2
Min.	Komárom-Esztergom	3,9	Bács-Bodrog	3,2

A Kisgazda Párt valamennyi vármegyében mind a férfi, mind a nő szavazók tekintetében győztesként került ki a választási küzdelemből. A férfi választók 18, a nők 21 vármegyében abszolút többséghez juttatták a Kisgazda Pártot. Férfiak és nők a Szociáldemokrata Pártot legnagyobb arányban egyaránt Komárom-Esztergom, Győr-Moson, Pest, Békés és Borsod-Gömör vármegyékben támogatták. A Kommunista Párt mindkét nem tekintetében legjobb eredményét Komárom-Esztergom, Csanád-Arad-Torontál, Nógrád-Hont, Békés és Borsod-Gömör vármegyékben érte el.

IV. FOGLALKOZÁSI CSOPORTOK, TÁRSADALMI-GAZDASÁGI RÉTEGEK ÉS A VÁLASZTÁSI EREDMÉNYEK KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉSEK

A továbbiakban a településeket az 1941. évi népszámlálás alapján, a kereső népesség körén belül olyan homogén mezőgazdasági és ipar-forgalmi foglalkozási kategóriákban osztályoztam, amelyekben a vonatkozó populáció részaránya meghaladta az 50%-ot. A települések ilyen módon történt csoportosítását az 1941. évi népszámlálás időpontja és az 1945. évi választások között lezajlott háborús események, társadalmi-gazdasági változások lényegében nem befolyásolták. Az egyes foglalkozási főcsoportok között legjelentősebb változás a mezőgazdasági kategóriákban következhetett be, a nagybirtokrendszer megszüntetése, a földosztás következtében. A mezőgazdasági munkások, gazdasági cselédek és az 5 kat. hold szántón aluli törpebirtokosok alkották a tulajdonképpeni szegényparasztságot, ez a réteg új földtulajdonhoz jutott. A mezőgazdasági jellegű településeken a szegényparaszatok és a birtokosok számának egymáshoz való viszonyítása kifejezi a földosztás előtti társadalmi-gazdasági feszültségek intenzitását. Az új földtulajdonosok az 1945. november 4-i választásig természetesen nem érhatték el a birtokos agrártársadalom anyagi és kulturális színvonalát és feltehető, hogy ebben az agrárrétegben mélyen éltek a mostoha életkörülmények keserű emlékei, a társadalmi-gazdasági felemelkedésükért folytatott politikai harcok, aratósztrájkok, bérharcok stb. olykor tragikus következményei.

Az ipar-forgalmi kereső népesség fogalmának körébe a bányászat, ipar, építőipar, közlekedés, kereskedelem, szolgáltatás foglalkozási főcsoportok tartoznak. Ezekben a foglalkozási főcsoportokban a kereső népesség foglalkozási viszony szerinti osztályozása — önálló, segítőcsaládtag, fizikai, szellemi munkavállaló — lehetővé teszi a még részletesebb elemzést.

A továbbiakban az ipar-forgalmi jellegű városokban hasonlítjuk össze a pártok szavazatainak részarányait.

21. Ipar-forgalmi jellegű városokban a három legnagyobb párt szavazatainak %-os megoszlása

Város	Ipar-forgalmi keresők ⁵	Ebből fizikai	Kisgazda	Szoc. dem.	Kommunista
	az összes keresők %-ában		Párt szavazatainak aránya az összes szavazat %-ában		

Törvényhatósági jogú városok

Budapest	70,1	50,0	50,5	23,6	19,7
Győr	67,6	50,8	35,9	44,3	17,4
Miskolc	58,3	42,5	49,0	29,0	17,1
Pécs	56,3	41,1	45,1	33,2	19,2
Sopron	55,4	41,3	66,0	19,8	11,5
Szombathely	53,4	37,7	53,1	36,1	9,2

Megyei városok

Budafok	74,1	61,2	44,2	32,1	21,5
Kispest	76,9	60,8	42,8	36,3	18,1
Mosonmagyaróvár	59,9	46,6	33,4	40,8	24,1
Pápa	57,2	42,3	57,0	24,8	13,6
Pestszenterzsébet	81,2	67,7	32,0	32,9	32,4
Pestszentlőrinc	73,7	59,6	46,7	29,2	22,1
Rákospalota	75,0	59,2	42,9	31,0	21,8
Salgótarján	72,2	59,9	13,8	18,3	66,0
Sátoraljaújhely	51,4	32,1	61,8	21,6	11,4
Újpest	84,0	66,4	42,1	41,2	23,3
Vác	59,1	46,9	61,3	21,4	8,7
Veszprém	54,9	41,8	62,6	24,1	9,2

⁵1941. I. 31.

Az ipar-forgalmi jellegű városokban a Kisgazda Párt — Győr, Mosonmagyaróvár, Pestszenterzsébet és Salgótarján kivételével — megszerezte a szavazatok abszolút vagy relatív többségét. A Szociáldemokrata Párt a városok csoportjában Győrött 44%-kal megnyerte a választást. A többi ipar-forgalmi jellegű városban a szociáldemokraták szavazatainak részarányai nagyobbak voltak a 17,4%-os országos átlagnál. A Magyar Kommunista Párt az ipar-forgalmi városok között Salgótarjánban 66%-kal megnyerte a választást. A Kommunista Párt szavazatainak részarányai a vizsgált ipar-forgalmi városokban — Sopron, Szombathely, Pápa, Sátoraljaújhely, Vác és Veszprém kivételével — kisebb-nagyobb mértékben magasabbak voltak a 17%-os országos átlagnál.

Magyarországon az 1941. évi népszámlálás időpontjában 15 olyan város volt, amelyekben a kereső népesség több, mint fele a mezőgazdaságban dolgozott. Ezek közül a Kisgazda Párt 8 városban abszolút, 6 városban pedig relatív győzelmet ért el. A Szociáldemokrata Párt 17,4%-os országos átlagához képest Hódmezővásárhelyen, Csongrádon, Kiskunhalason és Makón volt a legnépszerűbb. A Kommunista Párt Kisújszálláson 40,8%-kal megnyerte a választást, ezenkívül az agrárvárosok csoportjában Hódmezővásárhelyen, Túrkevéen és Mezőtúron érte el legjobb eredmé-

nyét. A választók a Nemzeti Parasztpártot legnagyobb arányban Hajdúszoboszló, Hajdúnánás, Karcag és Hajdúböszörmény agrárjellegű megyei városokban támogatták.

22. Mezőgazdasági jellegű városokban a négy legnagyobb párt szavazatainak %-os megoszlása

Város	Mezőgazdasági keresők az összes keresők %-ában ⁶	Kisgazda	Szoc. dem.	Kommunista	Paraszt
		Párt szavazatainak aránya az összes szavazat %-ában			
Törvényhatósági jogú városok					
Hódmezővásárhely	59,2	45,7	27,3	21,5	4,4
Kecskemét	53,9	72,8	13,0	9,9	2,3
Megyei városok					
Csongrád	61,0	53,0	25,8	12,7	3,5
Hajdúböszörmény	72,8	58,2	10,0	9,9	20,8
Hajdúnánás	75,0	42,4	14,7	17,7	24,3
Hajdúszoboszló	68,0	45,6	10,4	9,2	34,0
Jászberény	59,3	69,6	16,9	8,4	3,7
Karcag	63,6	49,5	10,5	14,7	24,2
Kiskunfélegyháza	61,1	68,7	7,9	14,3	7,8
Kiskunhalas	58,7	62,5	21,7	13,3	1,8
Kisújszállás	62,1	34,5	14,6	40,8	9,3
Makó	58,5	52,0	21,5	19,9	4,3
Mezőtúr	56,3	44,9	20,7	20,2	10,8
Nagykőrös	65,2	62,7	10,3	17,1	8,3
Túrkeve	71,6	46,6	20,6	23,9	7,7

⁶1941. I. 31.

Az ipar-forgalmi és az agrárjellegű városok részletes elemzése után a pártok szavazatainak %-os részarányait az alábbi csoportosításban hasonlítjuk össze:

Város csoportok jellege	Kisgazda	Szociáldemokrata	Kommunista	Paraszt
	Párt szavazatainak aránya az összes szavazat %-ában			
Ipar-forgalmi	48,0	26,6	20,2	1,5
Mezőgazdasági	59,0	17,5	16,2	9,0

Ebből az összehasonlításból látható, hogy a Kisgazda Párt és a Paraszt Párt a mezőgazdasági jellegű városokban, a Szociáldemokrata Párt és a Kommunista Párt pedig az ipar-forgalmi városokban jelentősebb sikert ért el, mint a vizsgált másik város csoportban.

Az ipar-forgalmi jellegű városokban az aktív kereső fizikai foglalkozásúak megoszlási viszonyzamai és a két munkáspárt szavazatainak részaránya közel lineáris kapcsolatot tükröznek a 23. sz. tábla adatai szerint.

23. Ipar-forgalmi jellegű városokban a kereső fizikai foglalkozásúak és a Szociáldemokrata Párt, Kommunista Párt szavazatainak %-os viszonyszámai

Város	Fizikai foglalkozásúak az összes kereső %-ában ⁷	Szoc. dem. és Kommunista Párt együtt	Szoc. dem. Párt	Kommunista Párt
		szavazatainak aránya az összes szavazat %-ában		
Pestszenterzsébet	67,7	65,3	32,9	32,4
Újpest	66,4	54,5	31,2	23,3
Budafok	61,2	53,6	32,1	21,5
Kispest	60,8	54,4	36,3	18,1
Salgótarján	59,9	84,3	18,3	66,0
Pestszentlőrinc	59,6	51,3	29,2	22,1
Rákospalota	59,2	52,8	31,0	21,8
Győr	50,8	61,7	44,3	17,4
Budapest	50,0	43,3	23,6	19,7

⁷1941. I. 31.

A foglalkozási csoportok, társadalmi-gazdasági rétegek demográfiai jellemzői és a politikai állásfoglalás közötti összefüggések sajátos képe rajzolódott ki Budapest kerületeinek választási statisztikai térképén.

A Szociáldemokrata Párt és a Magyar Kommunista Párt férfi és női szavazatainak viszonyszámai valamennyi budai kerületben alacsonyabbak voltak a kereső segédszemélyzeti (fizikai) foglalkozásúak 1941. évi részarányánál.

Ezzel szemben a pesti oldalon a XIII. (Angyalföld), a VI. (Terézváros), a VII. (Erzsébetváros) kerületekben a fizikai dolgozók aránya és a munkáspárti szavazatok megoszlási viszonyszámai között szoros kapcsolat volt. A szociáldemokrata és a kommunista szavazatok összevont viszonyszámai azonban lényegesen alacsonyabbak voltak a szintén munkástöbbségű VIII. (Józsefváros), a IX. (Ferencváros), X. (Kőbánya) és a XIV. (Zugló) kerületekben a fizikai dolgozók részarányánál. Sajátos helyzet alakult ki a többségében polgári társadalmi-gazdasági összetételű V. kerületben (Lipótváros), ahol a két munkáspártra adott szavazatok aránya jóval meghaladta a fizikai dolgozók demográfiai mutatóját.

A Kisgazda Párt szavazatainak abszolút vagy relatív többségét döntő mértékben az önálló, tisztviselő, szabadfoglalkozásúak stb. támogatása jelentette, amelyhez a munkásválasztók is részben hozzájárultak.

24.a Budapest kerületeiben a férfi segédszemélyzeti (fizikai) és a nem segédszemélyzeti foglalkozású kereső népesség részaránya, valamint a három legnagyobb párt szavazatai %-ban

Kerület	Segédszemélyzeti (fizikai) foglalkozású az összes kereső %-ában ^a	Szoc. dem	Kommunista	Nem segédszemélyzeti foglalkozású az összes kereső %-ában ^a	Kisgazda Párt szavazatai %-ban ^b
		Párt szavazatai %-ban ^b			

Jobbpart

I.	45,4	16,1	7,4	54,6	69,5
II.	43,6	15,4	10,9	56,4	66,0
III.	72,9	25,5	21,5	27,1	47,8
XI.	57,4	17,5	12,9	42,6	62,7
XII.	48,9	14,0	11,8	51,1	67,6

Balpart

IV.	37,0	16,3	12,1	63,0	59,5
V.	37,4	29,7	21,2	62,6	36,0
VI.	54,8	28,3	25,8	45,2	36,4
VII.	60,8	31,2	25,4	39,2	35,8
VIII.	62,7	24,4	20,7	37,3	49,8
IX.	71,0	23,8	22,2	29,0	49,3
X.	81,7	27,7	26,3	18,3	42,3
XIII.	87,3	34,1	32,7	12,7	29,9
XIV.	68,2	24,0	18,2	31,8	53,1

Összesen	62,6	25,4	21,3	37,4	46,3
----------	------	------	------	------	------

^a1941. I. 31.

^b1945. XI. 4.

24.b Budapest kerületeiben a női segédszemélyzeti (fizikai) és a nem segédszemélyzeti foglalkozású kereső népesség részaránya, valamint a három legnagyobb párt szavazatai %-ban

Kerület	Segédszemélyzeti (fizikai) foglalkozású az összes kereső %-ában ¹⁰	Szoc. dem	Kommunista	Nem segédszemélyzeti foglalkozású az összes kereső %-ában ¹²	Kisgazda Párt szavazatai %-ban ¹¹
		Párt szavazatai %-ban ¹¹			
Jobbpart					
I.	31,3	10,3	5,2	68,7	78,7
II.	33,6	12,0	8,1	66,4	73,1
III.	67,0	20,5	16,7	33,0	56,9
XI.	63,2	13,6	9,6	36,8	69,8
XII.	37,4	9,9	7,9	62,6	76,1
Balpart					
IV.	34,8	15,6	9,4	65,2	65,7
V.	35,5	29,7	22,2	64,5	38,4
VI.	53,1	27,0	24,3	46,9	40,9
VII.	60,1	30,2	24,5	39,9	39,6
VIII.	58,3	20,9	17,9	41,7	56,8
IX.	59,0	20,3	17,5	41,0	57,7
X.	70,3	23,2	21,6	29,7	51,2
XIII.	81,7	32,0	29,4	18,3	35,3
XIV.	62,1	20,7	15,6	37,9	59,1
Összesen	55,1	22,5	18,5	44,9	53,1

¹⁰1941. I. 31. Házicseledek nélkül.

¹¹1945. XI. 4.

¹²1941. I. 31.

Egyes agrárjellegű városokban a kereső szegényparasztok részaránya és a Nemzeti Parasztpárt, Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt szavazatainak megoszlási viszonyzamai között tapasztalt összefüggéseket a 25. sz. tábla adatai szemléltetik.

25. Agrárjellegű városokban a szegényparasztok aktív keresőinek %-os részaránya és a Nemzeti Parasztpárt, Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt szavazatainak viszonyszámai

Város	Kereső szegényparasztok az összes keresők %-ában ¹³	Nemzeti Parasztpárt	Szociáldemokrata Párt	Magyar Kommunista Párt	Együtt
		szavazatai az összes szavazat %-ában			
Túrkeve	66,6	7,7	20,6	23,9	52,2
Kisújszállás	64,0	9,3	11,6	40,8	61,7
Hajdúszoboszló	63,5	34,0	10,4	9,2	53,6
Karcag	61,2	24,2	10,5	14,7	49,4
Hajdúnánás	59,7	24,3	14,7	17,7	56,7
Hódmezővásárhely	56,7	4,4	27,3	21,5	53,2

¹³1941. I. 31.

A Nemzeti Parasztpárt az agrárjellegű városokban legnagyobb arányú sikerét a szegényparaszti többségű hajdúsági civitasokban aratta.

A foglalkozás, társadalmi rétegződés és a választási eredmények közötti összefüggések városi elemzése után a községeket tesszük vizsgálatunk tárgyává. Az ipar-forgalmi és a mezőgazdasági jellegű községek népességének foglalkozási, társadalmi-gazdasági rétegződési megoszlása lényegesen homogénebb az urbánus lakosságnál.

Az ipar-forgalmi jellegű községek reprezentatív kiválasztásánál a csoportképző ismérv a kereső nem mezőgazdasági fizikai foglalkozásúak 1941. évi részaránya volt. Ebben a kategóriában összesen 114 túlnyomórészt bányász, ipari, építőipari, közlekedési stb. fizikai munkavállaló lakta községben a Szociáldemokrata Párt és a Kommunista Párt szavazatainak részarányait elemeztük. Ezek az ipar-forgalmi jellegű községek Baranya, Komárom-Esztergom, Sopron, Tolna, Vas, Veszprém, Csanád, Pest, Borsod-Gömör és Nógrád-Hont vármegyék területéhez tartoztak az 1945-ös választások időpontjában. A községek szerinti részletes adatokat a 26. sz. tábla tartalmazza.

26. Ipar-forgalmi jellegű községekben a nem mezőgazdasági fizikai foglalkozásúak részaránya és a Szociáldemokrata Párt, a Magyar Kommunista Párt szavazatai %-ban

Vármege Járás Község	Kereső nem mező- gazdasági fizikai foglalkozásúak az összes kereső %- ában 1941. I. 31.	Szociáldemok- rata Párt	Kommunista Párt
		szavazatai az összes szavazat %-ában	
<i>Baranya vm.</i>			
Hegyháti j.			
Kornló B	80,4	46,0	39,0
Szászvár	55,0	27,8	29,5
Pécsi j.			
Mecsekszabolcs B	87,4	29,7	58,6
Somogy B	73,2	23,7	44,9
Vasas B	79,1	34,3	43,3
<i>Komárom-Esztergom vm.</i>			
Esztergomi j.			
Csolnok B	79,7	59,9	16,6
Dorog B	80,8	38,4	44,8
Lábatlan	54,1	28,5	35,4
Leányvár B	64,2	32,4	24,9
Mogyorósbánya B	58,7	44,4	24,2
Nyergesújfalu	53,3	23,0	17,6
Sárisáp B	78,0	6,0	85,2
Süttő	52,0	37,8	12,0
Tát	63,2	31,7	24,2
Tokod B	80,6	13,5	61,1
Tatai j.			
Alsógalla	63,6	56,3	20,9
Bánhida B	77,4	31,0	56,0
Felsőgalla B	85,6	32,7	56,4
Tatabánya B	50,5	40,4	52,0
<i>Sopron vm.</i>			
Soproni j.			
Sopronbámfalva	61,7	35,8	7,2
<i>Tolna vm.</i>			
Dombóvári j.			
Dombóvár	58,4	17,3	10,5
Központi j.			
Tolna	40,5	23,2	53,7
Simontornyai j.			
Hőgyész	32,6	7,7	10,3
Simontornya	53,7	22,3	6,7
Völgységi j.			
Bonyhád	43,6	15,9	7,5
Máza	57,2	24,2	27,9
Nagymányok B	56,9	15,3	27,2
<i>Vas vm.</i>			
Celldömölki j.			
Celldömölk	53,9	13,5	7,1
Körmendi j.			
Körmend	35,5	17,5	10,5
Sárvári j.			
Sárvár	51,3	31,5	9,1
Szentgotthárdi j.			
Rábakétély	49,3	5,2	4,5
Szentgotthárd	61,6	18,6	15,4
Szombathelyi j.			
Kámon	82,5	35,6	9,5

Vármegye Járás Község	Kereső nem mező- gazdasági fizikai foglalkozásúak az összes kereső %- ában 1941. I. 31.	Szociáldemok- rata Párt	Kommunista Párt
		szavazatai az összes szavazat %-ában	
<i>Veszprém vm.</i>			
Devecseri j.			
Ajka B	66,7	28,4	31,6
Bódé B	85,9	37,9	44,4
Veszprémi j.			
Úrkút B	62,7	2,7	54,0
Várpalota B	63,5	21,5	41,3
Vörösberény	68,3	29,7	12,1
<i>Csanád-Arad-Torontál vm.</i>			
Központi j.			
Nagylak	64,2	37,6	15,5
<i>Pest vm.</i>			
Budakörményi j.			
Albertfalva	67,3	27,9	16,7
Budakeszi	56,5	15,3	23,3
Budatétény	68,5	21,9	23,1
Nagytétény	71,2	23,5	31,3
Pesthidegkút	65,4	17,9	13,5
Pilisszentiván	75,6	20,5	27,8
Pilisvörösvár	56,2	29,5	28,0
Solymár	56,8	23,2	15,9
Torbágy	61,8	32,4	20,3
Törökbálint	76,1	29,6	17,2
Úröm	60,1	20,1	11,2
Gödöllői j.			
Kerepes	61,9	60,6	22,9
Kistarcsa	59,9	32,3	17,7
Pécel	62,8	18,8	19,5
Rákossaba	76,2	27,5	21,7
Rákoskeresztúr	72,4	24,7	18,9
Gyömrői j.			
Gyömrő	60,7	23,0	19,7
Maglód	59,3	33,8	24,4
Péteri	49,4	5,5	43,4
Központi j.			
Cinkota	63,5	45,5	12,7
Csepel	86,8	42,5	35,0
Dunaharaszti	65,2	37,3	19,0
Mátyásföld	45,4	23,3	17,2
Pestszentimre	83,4	42,7	28,8
Pestújhely	74,2	28,7	18,1
Rákoshegy	90,1	22,0	22,9
Rákosszentmihály	61,5	24,2	20,1
Sashalom	74,9	32,8	19,9
Soroksár	68,4	41,7	26,1
Monori j.			
Monor	57,2	24,1	24,1
Üllő	57,1	30,7	18,9
Vecsés	69,0	35,0	15,3
Szentendrei j.			
Békásmegyér	69,9	26,1	22,9
Budakalász	67,0	40,2	9,7
Váci j.			
Alag	66,0	30,0	19,5
Alsógöd	62,3	29,4	13,2
Dunakeszi	73,2	40,7	19,6
Felsőgöd	67,6	22,4	14,0

Vármegye Járás Község	Kereső nem mező- gazdasági fizikai foglalkozásúak az összes kereső %- ában 1941. I. 31.	Szociáldemok- rata Párt	Kommunista Párt
		szavazatai az összes szavazat %-ában	
<i>Borsod-Gömör vm.</i>			
Edelényi j.			
Disznóshorvát B	78,8	17,4	62,1
Kurtyán B	70,0	9,7	66,1
Rudabánya B	72,0	10,1	53,5
Sajókaza B	51,9	22,9	39,9
Miskolci j.			
Bükkszentlászló	66,4	15,2	78,5
Diósgyőr	83,8	39,7	48,6
Hámor	72,3	49,0	18,0
Hejőcsaba	69,6	44,5	26,6
Ózdi j.			
Arló	67,0	35,7	39,5
Balaton	65,1	6,8	59,1
Borsódnádasd	72,0	10,4	70,9
Csermely B	62,7	18,5	40,5
Csokvaomány B	57,3	6,6	48,1
Hódoscsépany B	83,4	44,0	38,1
Járdánháza B	72,5	32,3	57,7
Királd B	79,0	3,6	79,8
Ózd	86,7	36,6	41,8
Sáta B	48,0	25,2	36,0
Sajószentpéteri j.			
Alacska B	53,7	11,6	24,9
Bélapátfalva	49,0	7,1	53,6
Berente B	60,5	52,8	8,3
Sajókazinc B	36,6	20,0	28,1
Sajószentpéter	63,7	7,4	32,7
<i>Nógrád-Hont vm.</i>			
Salgótarjáni j.			
Baglyasalja B	85,7	1,6	49,0
Bocsárlapujtő	61,4	12,6	15,1
Homokterenye B	47,4	14,3	58,1
Karancsalja B	70,1	2,8	92,6
Kazár B	56,8	2,0	84,0
Kisterenye B	62,2	21,5	49,2
Mátranovák B	57,8	19,8	62,3
Mátraszele B	68,2	6,1	74,8
Mátraverebély	52,0	17,6	50,3
Honti B	78,6	6,5	79,1
Somoskő	68,7	4,6	78,6
Somoskőújfalú	64,0	27,5	52,6
Vizslás B	56,4	5,8	73,3
Zagyvapálfalva	53,6	10,8	67,7
Zagyvaróna	75,3	2,9	92,3
Szécsényi j.			
Etes B	82,5	13,7	71,3
Kishartyán B	51,6	33,3	56,8

B = Bányász többségű község.

A tárgyalt 114 ipar-forgalmi jellegű község demográfiai adatainak további csoportosítása az alábbi összefüggésekre vetített fényt.

Kereső nem mezőgazdasági fizikai foglalkozásúak az összes kereső %-ában 1941. I. 31.		Szociáldemokrata Párt	Kommunista Párt
községcsoport	csoport-átlag	szavazata az összes szavazat %-ában	
80 és több	85,1	35,1	42,5
60—79	69,3	28,0	28,6
50—59	55,3	24,4	28,0
49 és kevesebb	42,6	20,4	15,0

A fenti tábla adataiból látható, hogy a községcsoportokban a fizikai foglalkozásúak részaránya és a Szociáldemokrata Párt, valamint a Kommunista Párt szavazatainak viszonyszámai között közel lineáris összefüggés van.

Túlnyomórészt ipari munkások és bányászok lakta községek csoportjaiban a két munkáspárt szavazatainak megoszlása az alábbi képet mutatja.

Községcsoport	Községek száma	Szociáldemokrata Párt	Kommunista Párt
		szavazatai az összes szavazat %-ában	
Ipari községek	76	29,5	23,2
Bányászközségek	38	24,4	52,7

A Szociáldemokrata Párt az ipari, közlekedési stb. munkáslakta községekben nagyobb sikert ért el, mint a Kommunista Párt. Az 1945-ös választáskor a Szociáldemokrata Párt a fővárost övező községekben és a dunántúli ipar-forgalmi településeken több szavazatot kapott, mint a Kommunista Párt, ezzel szemben a borsodi és nógrádi iparvidékeken a kommunisták népszerűbbek voltak. A bányászközségekben a Kommunista Párt jelentős arányú győzelmet aratott. A Szociáldemokrata Párttal szemben sokkal többen szavaztak a Kommunista Pártra a borsodi és nógrádi szénmedence településein, mint a dunántúli bányászközségekben.

Megemlítem ezzel összefüggésben, hogy egyes külföldi választási statisztikák a két világháború között is azt igazolják, hogy az ipari munkásság aránya és a Szociáldemokrata Párt szavazatai között szoros kapcsolat van. Az 1933. évi svájci választásokon Zürich kanton 10 választó kerületében az ipari munkásválasztók és a szociáldemokrata szavazatok arányszáma így alakult:

Munkásválasztók az összes választók %-ában	Szociáldemokrata Pártra eső szavazatok az összes szavazatok %-ában
--	--

28,4	27,0
31,0	36,4
32,8	37,6
44,8	41,6
51,0	46,6
59,3	58,0
61,9	58,1
68,9	65,2
70,9	71,1
76,0	76,9

Németországban az 1928-as képviselő-választások eredményeiből ismeretesek a Szociáldemokrata Párt szavazatai és az ipari munkások részarányai közötti alábbi összefüggések:

Választókerület	Ipari munkások %-ban	Szociáldemokrata szavazatok %-ban
-----------------	----------------------	-----------------------------------

Westfalen	56,8	36,9
Rheinland	50,9	31,8
Thüringen	50,0	47,8
Berlin	46,2	57,5
Hessen	41,9	41,0
Baden	39,6	29,9
Hannover	33,9	40,4
Hamburg	32,1	53,6

Az ipar-forgalmi jellegű községek elemzése után bonckés alá kell venni a mezőgazdasági falusi településekben a társadalmi-gazdasági rétegződés és a politikai állásfoglalás közötti összefüggéseket. A reprezentatív vizsgálat 11 vármegye területén 347 községre terjedt ki. A községek kiválasztása az 1941. évi népszámlálás részletes foglalkozási adatai alapján történt. A homogenitás biztosítása érdekében csak azok a községek kerültek a megfigyelés körébe, amelyekben a mezőgazdasági népesség-száma meghaladta a 80%-ot. Az agrárnépesség társadalmi-gazdasági rétegződésének differenciálásánál csak a kereső populációt vettem figyelembe, mert az eltartottak sokaságából nem lehetett kiszűrni a választójogi korhatárnál fiatalabb népesség számát. A kereső agrárnépesség számát a szegényparasztok és a birtokosok (bérlők) csoportjába a következő eljárással állapítottam meg. A szegényparasztok fogalmi körében a mezőgazdasági munkásokat, napszámosokat, gazdasági cselédeket és az 5 kat. holdon aluli törpebirtokosokat (bérlőket) foglaltam össze. A birtokosok (bérlők) csoportjába az 5 kat. holdon felüli gazdákat soroltam, valamint az 5 kat. holdon aluli szőlőtulajdonosokat (bérlőket). A birtokosok (bérlők) számához viszonyítottam a szegényparasztok számát, az így nyert arányszámok fejezik ki a falusi agrárfeszültség mértékét az 1941. évi népszámlálás időpontjában. Az agrárkeresők

két nagy csoportja közötti gazdasági, szociális és kulturális különbségek — mint arra már az előzőekben utaltam — 1945-ben a földosztás és a nemzetgyűlési képviselőválasztások között eltelt néhány hónap alatt nem egyenlítődhettek ki, nem halványultak el a szegényparasztság mostoha életkörülményeinek emlékei sem. A kisbirtokos gazdák és a szegényparasztság kereső rétegeinek egymáshoz való arányát visszatüköröző indexszámokat, valamint a négy legnagyobb politikai párt szavazatainak részarányát községi részletezésben tartalmazza a 27. sz. tábla. A terjedelmes táblarendszereből csak Békés, Csongrád, Csanád-Arad-Torontál, továbbá Borsod-Gömör vármegyék adatait tárom az olvasó elé.

27. Agrárközségekben a szegényparasztok indexszámai és a négy legnagyobb párt szavazatainak %-os részarányai

Vármegye község	Szegényparasztok indexszámai (Birtokosok = 100)	Kisgazda	Kommu-	Szoc.	Paraszt
		Párt	nista Párt	dem. Párt	Párt
szavazat az összes szavazatok %-ában					

Békés vm.

Szegényparasztok indexszáma 300-on felüli

Doboz	565,0	7,6	49,5	39,1	3,3
Gyulavári	447,7	6,7	61,6	3,4	27,9
Békéssámson	324,1	17,7	37,9	13,4	30,3
Csorvás	309,1	33,3	20,8	36,7	8,6
Gádoros	341,9	26,6	49,1	11,0	12,2
Bacsa	437,4	26,8	30,6	1,5	40,2
Összesen	417,0	20,8	40,6	21,7	16,9

200—299 közötti

Újkígyós	299,1	51,9	20,7	15,8	9,9
Nagyszénás	276,8	32,9	25,1	21,3	18,9
Pusztaföldvár	217,4	29,4	37,5	10,6	21,9
Szenttornya	222,7	36,6	30,1	24,9	7,5
Kondoros	235,6	49,0	18,0	25,0	8,0
Összesen	252,3	40,0	24,6	21,3	13,1

150—199 közötti

Köröstarcsa	168,9	49,4	22,9	21,4	5,6
Mezőmegyer	163,4	33,6	11,4	40,6	14,1
Csabacsüd	196,0	31,5	25,3	23,0	19,6
Öcsöd	175,2	39,0	23,7	18,2	18,6
Összesen	175,4	40,5	22,7	21,9	14,9

Csongrád vm.

Szegényparasztok indexszáma 300-on felüli

Csanytelek	358,0	46,5	13,2	31,2	7,0
Sővényháza	330,0	34,5	26,7	6,1	30,5
Nagymágócs	326,8	30,9	39,8	26,6	1,4
Szegvár	438,3	51,3	33,2	10,1	3,5
Sándorfalva	514,9	41,1	14,7	7,2	35,2
Összesen	386,9	42,2	25,6	17,1	15,1

200—299 közötti

Algyó	232,3	52,7	18,6	15,9	11,2
Pusztamérges	214,2	79,4	5,8	11,6	2,2
Tápié	297,7	51,1	32,9	5,0	9,6
Derekegyháza	296,2	9,6	20,3	43,4	25,9
Összesen	263,5	50,4	21,6	16,2	11,8

folytatás

Vármegye község	Szegényparasztok indexszámai (Birtokosok = 100)	Kisgazda	Kommu- nista Párt	Szoc. dem. Párt	Paraszt Párt
		szavazat az összes szavazatok %-ában			
150—199 közötti					
Fábiánsebestyén	164,9	35,2	41,9	13,0	9,6
Tömörkény	152,9	60,2	6,9	9,0	22,7
Összesen	156,1	52,8	18,4	10,3	8,5
100—149 közötti					
Pusztaszer	113,2	68,5	12,4	2,1	16,6
Öttömös	127,5	65,2	16,2	13,1	2,3
Kiskirályság	138,3	39,0	41,8	8,8	9,0
Összesen	127,2	53,8	27,5	9,2	10,5
<i>Csanád vm.</i>					
Szegényparasztok indexszáma 300-on felüli					
Dombegyház	351,2	35,4	35,8	13,3	14,2
Magyardomegyház	339,3	52,1	1,9	0,3	45,2
Ambrózfalva	332,0	23,0	57,0	13,2	5,9
Pitvaros	423,7	7,3	48,7	43,0	0,8
Püspöklele	354,1	35,3	25,1	8,6	29,7
Dombiratos	353,3	31,5	41,5	18,6	7,9
Kaszaper	695,0	30,1	53,3	12,9	2,8
Kunágota	492,7	35,5	39,7	9,8	13,2
Nagybánhegyes	308,5	22,9	56,4	19,4	0,8
Reformátuskovácsháza	345,1	32,0	36,8	28,9	1,8
Ferenccsillás	416,1	55,3	27,9	11,4	4,6
Gyála	1218,2	24,0	45,0	3,4	26,5
Összesen	397,4	30,6	40,4	17,0	12,0
200—299 közötti					
Kevermes	213,4	35,4	28,0	30,1	5,0
Medgyesbodzás	229,1	55,4	20,0	9,6	13,1
Nagykamarás	299,5	25,2	57,7	16,0	0,2
Apátfalva	221,4	61,2	18,3	13,7	4,8
Csanádalberti	261,2	13,5	34,6	49,4	1,6
Földeák	276,1	52,8	28,0	9,3	8,0
Királyhegyes	207,1	53,2	33,5	3,7	7,8
Magyarcsanád	219,1	48,7	31,6	12,4	5,0
Deszk	232,4	39,4	26,7	30,6	1,1
Klárafalva	210,5	70,0	9,8	8,0	10,6
Összesen	240,7	44,7	30,0	18,5	6,8
150—199 közötti					
Pusztatömlök	158,7	25,1	50,2	20,1	3,4
Kövegy	194,2	58,7	21,2	16,8	2,0
Ószentiván	185,9	80,2	5,6	7,7	5,1
Összesen	177,8	56,7	25,2	14,4	3,7
100—149 közötti					
Nagymajláth	149,7	65,6	27,4	3,5	2,8
Csanádapáca	142,1	60,7	22,5	14,2	1,1
Újszentiván	137,2	55,0	19,5	19,9	4,7
Összesen	146,2	60,6	22,7	13,9	1,8

Vármegye község	Szegényparasztok indexszámai (Birtokosok = 100)	Kisgazda	Kommu- nista Párt	Szoc. dem. Párt	Paraszt Párt
		szavazat az összes szavazatok %-ában			

Borsod vm.

Szegényparasztok indexszáma 300-on felüli

Finke	373,4	49,1	36,7	6,7	6,5
Emőd	527,8	68,2	8,8	18,5	3,6
Hejőpapi	373,0	55,7	5,6	36,2	1,7
Tiszakeszi	334,3	57,6	10,9	6,3	23,4
Alsóábrány	307,2	67,4	5,6	24,6	1,4
Cserépváralja	950,0	32,4	23,2	0,2	44,1
Sály	315,4	79,9	7,5	10,2	1,3
Tibolddaróc	1015,8	81,0	12,1	2,7	2,5
Vatta	302,3	53,0	13,8	11,5	20,3
Andornaktálya	878,3	76,4	7,2	6,7	8,3
Bogács	470,0	28,2	36,9	3,2	31,3
Borsodszemere	349,7	42,7	20,8	7,5	28,4
Bükkzsérc	1342,0	49,9	28,0	1,4	19,0
Cserépfalu	471,5	76,5	8,3	3,7	10,0
Egerfarmos	367,3	40,1	25,4	3,1	30,5
Egerlövő	425,4	45,9	22,2	3,4	28,2
Szomolya	459,2	43,6	22,7	10,5	23,2
Noszvaj	432,8	61,2	19,1	3,5	15,0
Novaj	396,4	63,8	7,7	16,0	11,6
Ostoros	527,2	52,9	19,1	17,1	6,7
Szihalom	314,3	60,5	9,8	27,1	1,2
Mályi	533,3	61,4	12,5	21,9	3,0
Sajólad	336,0	72,6	8,5	11,9	5,7
Szirma	407,8	53,1	20,8	18,9	6,7
Kelemér	512,5	33,2	23,1	1,7	40,2
Összesen	447,8	57,9	15,7	12,5	13,9

200—299 közötti

Ároktő	229,1	38,8	25,6	28,9	4,9
Gelej	237,2	50,6	18,4	10,2	18,7
Hejőszalonta	263,3	40,8	9,5	15,0	34,4
Muhi	283,3	48,6	9,6	10,1	31,2
Nagycsécs	273,8	69,5	8,2	17,0	5,1
Nemesbikk	203,1	64,5	11,4	10,9	11,8
Sajószöged	294,4	49,8	6,0	41,0	3,0
Tiszatarján	219,9	60,4	4,8	5,2	28,7
Kács	290,2	78,6	6,8	2,0	10,8
Szentistván	225,5	33,9	36,2	26,2	2,6
Tard	278,5	47,3	10,0	0,6	41,6
Külsőbőcs	209,7	76,2	10,2	11,6	1,0
Sajópetri	203,8	32,4	26,9	34,1	5,8
Sajósenye	253,5	77,8	0,7	19,5	0,7
Sajóvámos	257,3	70,8	5,0	23,5	0,5
Szirmabesenyő	217,6	70,6	7,5	19,4	1,1
Sajóvelezd	208,9	58,9	17,8	16,0	6,6
Hét	224,5	73,8	18,6	6,2	1,4
Bánhorvát	214,5	62,8	12,6	12,4	10,3
Nagyvisnyó	231,9	61,7	24,6	6,8	5,4
Összesen	235,1	55,0	16,8	17,8	10,4

Vármegye község	Szegényparasztok indexszáma (Birtokok = 100)	Kisgazda	Kommu- nista Párt	Szoc. dem. Párt	Paraszt Párt
		szavazat az összes szavazatok %-ában			
150—199 közötti					
Felsőkelecsény	186,9	47,8	10,6	40,0	0,8
Hangács	198,8	86,9	7,4	2,9	2,5
Szendrőlád	175,2	72,6	1,6	25,0	—
Szakáld	177,2	52,5	4,3	30,7	12,1
Tiszadorogma	151,6	73,1	3,7	19,9	1,8
Tiszaeszlár	174,4	68,6	8,3	15,9	7,2
Tiszapalkonya	177,3	54,6	25,5	17,9	0,8
Felsőábrány	191,2	54,6	25,5	17,9	0,8
Mezőnagymihály	155,8	56,6	12,7	12,3	17,7
Négyes	183,3	53,4	9,8	1,7	34,2
Kisgyőr	191,5	19,8	8,9	38,2	31,2
Ragály	186,2	81,7	11,3	3,8	2,4
Nagybarca	162,3	23,7	36,7	13,5	24,5
Sajógalgóc	163,5	52,0	21,4	4,8	21,0
Sajókápolna	151,4	55,1	25,3	3,5	16,0
Összesen	173,2	58,3	12,2	16,8	12,7
100—149 közötti					
Balajt	130,1	77,7	8,3	2,0	10,6
Hegymeg	138,3	95,6	1,7	1,7	1,1
Jákfalva	109,7	75,6	21,3	2,5	0,5
Nyomár	129,1	75,1	10,4	1,1	13,0
Hejőkeresztúr	106,4	74,2	11,2	13,9	0,5
Tiszabólna	122,6	53,4	38,7	2,9	4,0
Tiszagyulaháza	130,8	55,4	12,2	2,9	29,3
Tiszaszederkény	149,6	50,8	13,8	15,7	18,5
Borsodgeszt	120,1	67,9	6,9	3,6	20,6
Borsodivánka	136,1	78,1	8,3	4,9	8,0
Tiszavalk	128,3	47,9	34,0	4,0	13,4
Bükkaranyos	141,9	70,0	7,2	9,2	12,5
Sajóecseg	125,7	58,0	11,5	18,3	11,5
Sajókeresztúr	100,0	74,8	7,0	17,8	0,2
Sajópálfalva	117,0	78,2	4,6	16,3	—
Domaháza	104,9	74,2	17,8	6,4	0,7
Alsószuha	139,3	88,4	7,4	1,7	1,4
Szuhafő	113,2	92,5	1,1	3,4	2,2
Zádorfalva	117,7	63,2	9,6	7,5	18,0
Borsodszentmárton	110,6	45,8	40,3	4,3	9,1
Mályinka	104,7	18,5	15,8	21,7	43,2
Összesen	125,0	65,7	15,1	8,4	10,9

Vármegye község	Szegényparasztok indexszámai (Birtokosok = 100)	Kisgazda	Kommu- nista Párt	Szoc. dem. Párt	Paraszt Párt
		szavazat az összes szavazatok %-ában			
50—99 közötti					
Abod	69,2	94,1	1,5	3,4	—
Borsodszirák	77,1	81,1	5,2	12,3	—
Damak	60,6	53,4	22,6	22,6	0,6
Dövény	88,6	82,3	6,3	3,1	7,5
Galvács	71,0	84,1	14,4	0,5	1,0
Ládbesenyő	85,4	79,0	18,6	1,0	1,0
Lak	95,4	78,7	16,0	1,1	3,5
Martonyi	85,8	88,5	5,6	2,2	2,8
Meszes	58,0	79,3	13,1	2,1	4,2
Rakaca	88,7	84,4	10,8	2,7	0,8
Rakacaszend	67,0	91,9	5,3	1,1	1,7
Szakácsi	87,1	89,0	1,0	0,5	8,1
Szalonna	87,5	75,9	13,3	7,3	1,0
Hejőkürt	89,5	78,8	2,0	8,1	10,8
Arnót	69,7	88,8	1,8	9,2	—
Sajóbáony	97,8	62,1	8,1	26,5	2,3
Gömörzőllős	63,2	81,5	4,9	—	12,3
Trizs	63,3	80,6	14,5	0,5	4,3
Kondó	71,8	40,3	32,1	20,7	6,1
Tardona	87,5	47,5	17,0	19,0	16,1
Debréte	29,9	98,4	—	1,6	—
Viszló	18,2	97,2	0,5	1,4	0,5
Ziliz	44,3	64,2	5,5	8,4	21,9
Igrici	42,4	77,3	4,3	15,3	2,7
Hársány	37,8	62,4	8,4	22,4	5,7
Kissikátor	42,6	97,5	1,7	—	0,4
Imola	41,6	87,6	10,4	1,5	0,5
Összesen	79,1	74,9	11,2	9,9	4,0

Békés vármegyében Dabas, Gyulavári, Bucsa községekben a szegényparasztok száma négy-ötshörösével meghaladta a kisbirtokosokét. Ezekben a falvakban a szavazatok túlnyomó többségét a Kommunista Párt, Nemzeti Paraszti Párt és a Szociáldemokrata Párt szerezte meg. Azokban a községekben, amelyekben a szegényparaszti rétegek túlsúlya mérsékelt volt, a Kisgazda Párt jelentősebb arányú szavazatot kapott, az abszolút többséget azonban — Újkígyós kivételével — nem érte el.

Csongrád vármegye szegényparaszti községeiben a Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt és a Nemzeti Paraszti Párt szavazatainak arányszámai alacsonyabbak voltak Békés vármegye hasonló típusú községeinek vonatkozó választási mutatóinál. Az 1945-ös földosztás előtti legszegényebb községekben mint pl. Pusztamérges, Algyő, Szegvár, Tápé, a Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt szerezte meg az abszolút többséget. Ezekkel a községekkel szemben Fábiansebestyénben és Kiskirályszágon a választók többsége a Kommunista Pártra adta le szavazatát, jóllehet a településeken a kisbirtokosok és a szegényparasztok száma közötti különbség lényegesen alacsonyabb volt. Ezek a szembeállítások azt mutatják, hogy a társadalmi-gazdasági rétegek arányai és a politikai állásfoglalás közötti összefüggések csak korlátozott mértékben érvényesültek, mert az egyes pártok helyi szervezettsége, az aktívabb propaganda jelentősen befolyásolta a választási eredmények kialakulását.

Csanád vármegyében 12 olyan községben, amelyekben a szegényparasztok száma több mint háromszorosával haladta meg a kisbirtokosokét, a szavazatok 40,4%-át a Kommunista Párt, 30,5%-át a Kisgazda Párt, 17%-át a Szociáldemokrata Párt, 11%-át a Paraszt Párt szerezte meg. Ebben a községcsoportban a Kommunista Párt Ambrózfalván, Kaszaperen, Nagybánhegyesen, a Kisgazda Párt Magyardombegyházán és Ferencszálláson abszolút többséggel nyerte meg a választást. A többi Csanád megyei községben a szegényparaszti rétegek indexszámának csökkenésével párhuzamosan alakultak a két marxista párt mérsékeltbb választási eredményei. A módosabb gazdák lakta községekben — Csanádapáca, Újszentiván, Ószentiván — a Kisgazda Párt nyerte meg a választást.

Földrajzi, népességi, gazdasági vonatkozásban az ország egyik legváltozatosabb vármegyéje Borsod-Gömör agrárközségeinek politikai fényképe is igen sok érdekes összefüggésre hívja fel a figyelmet. Azokban az agrárközségekben, amelyekben a szegényparasztok száma több mint háromszorosával haladta meg a kisbirtokosokét, a Kisgazda Pártra a szavazatok 57,9%-a esett. A kisgazdapárti szavazatok részaránya háromszor akkora volt, mint Békés vármegyében a hasonló agrárproletár többségű falvakban. A Kisgazda Párt a szavazatok 75%-át abban a községcsoportban kapta, amelyekben a kisbirtokosok száma jelentősen meghaladta a szegényparasztokét. A Kommunista Párt a borsodi szegényparaszti többségű községekben csak szorványosan érte el a 17%-os országos átlagát meghaladó szavazati arányszámot. A szegényparaszti többségű községek választói a Szociáldemokrata Pártot néhány sikeres kivételtől eltekintve igen mérsékelt arányban támogatták. A Nemzeti Paraszt Párt számos borsodi, tipikus agrárproletár községben 6,9%-os országos átlagát jóval meghaladó szavazati részarányt ért el, pl. Mályinka, Tard, Cserépváralja, Kelemér, Hejőszalonta, Négyes, Bogács, Egerfarmos, Muhi, Kisgyőr stb.

A képviseleti minta 347 községe vármegyénként a kereső szegényparasztok indexszámai szerint került csoportosításra. Az egyes községcsoportokban a négy legnagyobb politikai párt szavazatainak %-os részarányait a 28. sz. tábla tartalmazza. A szegényparasztok indexszámainak csökkenése és a kisgazdapárti szavazatok részarányának növekedése között negatív korreláció volt. Ezzel szemben a szegényparasztok indexszámainak növekedésével párhuzamosan emelkedett a Magyar Kommunista Párt, a Nemzeti Paraszt Párt és mérsékeltbben a Szociáldemokrata Párt szavazatainak arányszáma. A politikai állásfoglalás tekintetében a vármegyék azonos községkategóriái között jelentős különbségek mutatkoztak. A Kisgazda Párt azokban az agrárközségekben, amelyekben a szegényparasztok száma több, mint a háromszorosával meghaladta a kisbirtokosét, Békésben a szavazatok csupán 20,8, Csanádban 30,6%-át szerezte meg, ezzel szemben Borsodban 57,9%-kal, Zalában 74,7%-kal megnyerte a választást. A Magyar Kommunista Párt Békésben 40,6%-kal és Csanádban 40,4%-kal a legeredményesebb politikai pártnak bizonyult, Borsod és Zala legszegényebb községeiben viszont a szavazatok csupán 15,7%-át, illetve 5,5%-át könyvelte el. A Szociáldemokrata Párt és a Nemzeti Paraszt Párt szavazatainak arányszámai a vármegyék összehasonlításában lényegesen kisebb különbséget mutattak a Kommunista Párttal szemben. A homogén sokaságú községcsoportokban

a politikai pártok erőviszonyai közötti jelentős területi különbségek azt tükrözik vissza, hogy Magyarország délkeleti vármegyéiben mélyebben éltek a szegényparaszt-ság érdekvédelmének hagyományai, mint az északkeleti és a dunántúli régiók hasonló összetételű agrárközségeiben.

28. A négy legnagyobb párt szavazatainak %-os részarányai 11 vármegye agrárközségeiben a szegényparasztok indexszámainak csoportosítása szerint (birtokos = 100)

Vármegye Indexszámok	Községek száma	Szegénypa- rasztok indexeinek átlaga	Kisgazda	Kommunista	Szoc. dem.	Paraszt	Párt szavazatai %-ban					
<i>Békés</i>												
300+	6	417	20,8	40,6	21,7	16,9						
200—299	5	252	40,0	24,6	22,3	13,1						
150—199	4	175	40,5	22,7	21,9	14,9						
<i>Csongrád</i>												
300+	5	387	42,2	25,8	17,1	15,1						
200—299	4	263	50,4	21,6	16,2	11,8						
150—199	2	156	52,8	18,4	10,3	18,5						
100—149	3	127	53,8	27,5	8,2	10,5						
<i>Csanád</i>												
300+	12	397	30,6	40,4	17,0	12,0						
200—299	10	240	44,7	30,0	18,5	6,8						
150—199	3	178	56,7	25,2	14,4	3,7						
100—149	3	146	60,6	22,7	13,9	1,8						
<i>Borsod</i>												
300+	25	448	57,9	15,7	12,5	13,9						
200—299	20	235	55,0	16,8	17,8	10,4						
150—199	10	173	58,3	12,2	16,8	12,7						
100—149	21	125	65,7	15,0	8,4	10,9						
50—99	20	79	74,9	11,2	9,9	4,0						
<i>Szabolcs</i>												
500+	19	656	49,0	18,1	19,0	12,7						
300—499	22	379	60,6	13,1	8,3	16,9						
200—299	35	244	67,3	8,2	6,3	17,3						
150—199	20	178	63,0	9,3	15,2	10,9						
100—149	8	126	80,7	5,5	3,9	9,3						
<i>Abauj-Torna</i>												
300+	3	323	80,0	5,5	14,5	—						
200—299	2	216	80,8	6,9	10,5	1,1						
100—149	8	121	84,9	7,1	6,5	0,8						
100-on aluli	4	73	87,2	5,9	5,4	1,0						
<i>Pest-Pilis-Solt-Kiskun</i>												
200—300	2	232	73,3	12,3	6,1	6,4						
150—199	2	161	82,0	10,2	4,1	2,1						
100—149	5	128	77,8	11,1	6,5	3,6						
100-on aluli	4	91	77,1	12,3	6,2	3,0						
<i>Jász-Nagykun-Szolnok</i>												
300+	2	395	66,1	15,7	9,3	7,1						
200—299	5	227	45,2	19,5	17,9	15,4						
100—150	1	126	80,0	10,7	5,2	2,3						
100-on aluli	1	36	85,0	8,2	3,3	2,5						

folytatás

Vármegye Indexszámok	Községek száma	Szegénypa- rások indexeinek átlaga	Kisgazda	Kommunista	Szoc. dem.	Paraszt
<i>Somogy</i>						
150—200	4	190	88,6	2,8	4,8	3,8
100—149	4	138	88,9	3,9	3,9	3,3
50—99	10	68	88,0	3,5	3,8	4,7
<i>Zala</i>						
300+	16	446	74,7	5,5	15,9	3,9
200—299	22	257	76,6	6,3	11,2	5,9
150—199	16	175	74,8	5,2	17,7	2,5
100—149	17	122	76,7	10,8	6,5	6,0
50—99	20	72	85,5	5,1	5,8	3,7
<i>Sopron</i>						
100—150	5	122	87,0	5,9	1,5	5,6
50—99	8	70	83,9	7,7	4,8	3,6

V. A NEMZETGYŰLÉSI KÉPVISELŐK DEMOGRÁFIAI JELLEMZŐI

1945. november 4-én leadott 4 721 055 érvényes szavazat alapján 409 képviselő alkotta az egykamarás nemzetgyűlést, amely az ország szellemi és közéleti vezető személyiségei közül még 12 pártonkívüli képviselőt választott tagjai közé, 359 képviselő egyéni választókerületben, 50 pedig országos listán szerzett mandátumot. A képviselők közül 204 tagja volt az előző Ideiglenes Nemzetgyűlésnek is. A 421 nemzetgyűlési képviselő pártok szerinti megoszlása az alábbi volt.

Párt	Képviselő	
	szám	%
Független Kisgazda, Földműves és Polgári Párt	245	58,2
Magyar Kommunista Párt	70	16,6
Szociáldemokrata Párt	69	16,4
Nemzeti Paraszt Párt	23	5,5
Polgári Demokrata Párt	2	0,5
Pártonkívüli	12	2,8
Összesen	421	100,0

A nemzetgyűlési képviselőkről statisztikai adatfelvételt szerveztem, amelyet a Nemzetgyűlés Elnöki Hivatala az 1946. január 15-i állapot szerint végrehajtott.

A 421 nemzetgyűlési képviselő közül 14 nő (3,3%) kapott mandátumot a törvényhozó testületben. A nők száma az 1931 és 1939 közötti parlamenti ciklusokban csupán 2 (0,8%) volt.

A képviselők kormegoszlását a következő tábla szemlélteti:

Korcsoport (éves)	Képviselők	
	szám	%
20—24	3	0,7
25—29	13	3,1
30—34	38	9,0
35—39	55	13,1
40—44	60	14,3
45—49	100	23,8
50—54	70	16,6
55—59	44	10,4
60—64	25	5,9
65+	13	3,1
Összesen	421	100,0

A fenti tábla adatainak az előző országgyűlések képviselőinek kormegoszlásával való összehasonlításból kitűnik a fiatal generáció előretörése, az idősebb korúak arányának csökkenése.

Korosztály (éves)	A képviselők százalékos megoszlása			
	1926	1931	1935	1945
—40	12,2	9,8	18,0	25,9
41—60	77,6	78,0	69,0	65,1
61+	10,2	12,2	13,0	9,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

A családi állapot szerint való megoszlás adataiból az olvasható ki, hogy a képviselők 85,5%-a (360) élt házassági kötelékben, a nőtlenek és hajadonok aránya 8,1 (34), az özvegyeké és elváltaké 4,3%, illetőleg 2,1% (18, illetve 9) volt.

A feldolgozott demográfiai adatok közül a képviselők foglalkozási megoszlása érdemi a legtöbb figyelmet, mert legjellegzetesebb tükörképét adja a népakaratot megszemélyesítő Nemzetgyűlés összetételének.

Foglalkozási fő- és alcsoport	Képviselők	
	szám	%
1. Őstermelő	121	28,7
2. Nagyiparos	4	0,9
3. Kisiparos és kereskedő	24	5,7
4. Ipari munkás és segédszemélyzet	36	8,5
5. Közszolgálat (állami, önkormányzati)	74	17,6
6. Közoktatás	28	6,7
Ebből:		
Egyetemi és főiskolai tanár	14	3,3
Középiskolai tanár	10	2,4
Tanító	4	1,0
7. Egyházi szolgálat	7	1,7
8. Szabadfoglalkozású	67	16,0
Ebből:		
Ügyvéd	24	5,7
Író, művész stb.	31	7,4
Orvos	7	1,7
Mérnök	5	1,2
9. Magántisztviselő	11	2,6
10. Szakszervezet, érdekképviselő, egyesület	40	9,5
11. Nyugdíjas	6	1,4
12. Egyéb	3	0,7
Összesen	421	100,0

A népességben elfoglalt számarányánál fogva (1941-ben az össznépesség 48,7%-a volt őstermelő) érthető, hogy a képviselők viszonylag legnagyobb része mezőgazdasági foglalkozású volt.

Az alábbi idősorok az egyes szellemi foglalkozású képviselők részarányainak módosulását tekintik át.

Foglalkozás	Képviselők %-os megoszlása			
	1926	1931	1935	1945
Ügyvéd	15,1	17,1	19,3	5,7
Író, művész, pedagógus	9,4	9,0	7,5	13,1
Egyházi szolgálat	6,1	3,7	2,8	1,7

Az iskolai végzettség adatai szerint a képviselők 33,5%-a (141) egyetemi vagy főiskolai oklevelet szerzett, 14,2%-a (60) érettségit tett, vagy tanító oklevelet nyert, 15%-a (63) a középiskola négy osztályát, 28,5%-a (120) az elemi iskola hat osztályát, 8,8%-a (37) a négy osztályát végezte el. Az elemi iskolát végzettek közül 40 (25,2%) mezőgazdasági, ipari és egyéb szaktanfolyamokon nyert oklevelet. Az egyetemet és főiskolát végzett képviselők közül 29 szerzett két, 3 pedig három diplomát.

A nyelvtudási adatok azt mutatják, hogy a képviselők 49,2%-a beszélt idegen nyelveket. Csak egy idegen nyelven 22,6% (95), két nyelven 14,3% (60), három nyelven 7,1% (30) és négynél több nyelven 5,2% (22) beszélt. A képviselők közül legtöbben (181) a német nyelvet ismerték, utána sorrendben 82 franciául, 56 angolul, 27 oroszul, 18 szlovákul, 15 olaszul, 8 szerbül, 7 románul tudott beszélni.

A képviselők külföldi utazására vonatkozó adatok felsorolásából kitűnik, hogy legtöbben a szomszédos országokat utazták be, bár szórványosan az egész európai kontinensen, sőt a tengerentúli országokban is megfordultak.

Ország	Képviselők száma	Ország	Képviselők száma
Ausztria	140	Svédország	17
Németország	116	Törökország	13
Olaszország	91	Görögország	12
Franciaország	86	Norvégia	12
Csehszlovákia	57	Albánia	10
Románia	52	Spanyolország	9
Szovjetunió	49	Finnország	8
Jugoszlávia	45	Afrika	5
Anglia	46	Észtország	5
Svájc	45	Portugália	4
Lengyelország	36	Ázsia	3
Belgium	27	Lettország	3
Dánia	23	Litvánia	2
Németalföld	21	Luxemburg	1
Bulgária	20	Japán	1
Amerikai Egyesült Államok	18	Kína	1

Az 1945-ös választások alapján megalakult Nemzetgyűlés képviselői a demokratikus Magyarország több fontos törvényét alkották meg. A törvényhozási folyamatot,

a fiatal magyar demokrácia kibontakozását megszakította az egypártrendszer, a pártállam négyévtizedes diktatúrája.

IRODALOM

- Dr. Alt Guido:* A dunai államok választási eredményei 1945—46-ban. Budapest, 1947. 8 p.
- Balogh Sándor:* Választások Magyarországon 1945. A fővárosi törvényhatósági és nemzetgyűlési választások. Budapest, 1984. Kossuth Kiadó. 179. 2 p. (Négy évtized 2).
- Dr. Bene Lajos:* Az 1945. évi demokratikus községi választások mérlege. Budapest, 1946. 16 p.
- Burgdörfer Friedrich:* Die Statistik in Deutschland. Berlin, 1940. I. 945 p.
- Herz Heinrich:* Über Wesen und Aufgaben der politischen Statistik. Leipzig, 1932.
- Konkoly Thege Gyula:* Az 1926. évi országgyűlési képviselő-választás eredménye. Budapest, 1926.
- Kreith Béla:* Statisztikák az új képviselőház összetételéről. Budapest, 1926.
- Dr. Mádai Lajos:* A demokrácia alapintézményei. *Elekes Dezső* (szerk.): A mai Magyarország. Budapest, 1946. 23—34. p.
- Dr. Mádai Lajos:* A nemzetgyűlési képviselők statisztikája. Magyar Statisztikai Szemle, 1946. XXIV. évf. 7—9. sz. 72—78. p.
- Dr. Mádai Lajos:* A csehszlovákiai választások eredményei. Magyar Statisztikai Szemle, 1946. XXIV. évf. 10—12. sz. 131—134. p.
- Dr. Mádai Lajos:* Az ausztriai választások eredményei. Magyar Statisztikai Szemle, 1947. XXV. évf. 3—4. sz. 121—126. p.
- Dr. Mádai Lajos:* A választási statisztika néhány időszerű kérdése. Magyar Statisztikai Szemle, 1947. XXV. évf. 9—10. sz. 370—374. p.
- Mónus Illés:* Az 1931. évi országgyűlési képviselő-választások statisztikája. Budapest, 1931.
- Rudai Rezső:* Adalék a magyar képviselőház szociológiájához (1887—1931). Budapest, 1934.
- Thiede E.:* Die Welt im Wahlspiegel. Berlin, 1938.
- Tingstön H.:* Political Behavior Studies in election statistics. 1937.
- Wünsche Julius:* Deutsche politische Statistik. Berlin, 1937. 12 p.
- Dr. Ruskai Miklós:* Az 1945 előtti magyar választások statisztikája. Történeti statisztikai közlemények, 3. évf. 1959. 1—2. szám 11—57. p.
- Die Nationalratswahlen vom 25. November 1945. Beiträge zur Österreichischen Statistik. Hrsg. vom Östr. Stat. Zentralamt. Wien, 1946.
- Statistický Zpravodaj 1946. No. 7/8. 270—271. p. Praha.
- Službení List 1945. No. 92. 995 p. Beograd.
- Şçanteia 1946. November 23. 1—3. p. Bucuresti.
- Národ 1946. Október 28. 1 p. Sofia.

FÜGGELÉK

Érvényes szavazatok száma 1945. november 4.

I.	Törvényhatósági jogú városok	994 587
II.	Vármegyei törvényhatóságok	3 726 468
	Ebből	
	a) Megyei városok	628 640
	b) Községek	3 075 026
	Ország (I. + II.)	4 721 055

Érvényes szavazatok száma 1945. november 4.

I. Törvényhatósági jogú városok	
------------------------------------	--

Baja	15 668
Budapest	580 882
Debrecen	62 908
Győr	28 000
Hódmezővásárhely	34 838
Kaposvár	18 433
Kecskemét	43 350
Miskolc	36 374
Pécs	40 570
Sopron	17 128
Szeged	74 697
Székesfehérvár	20 687
Szombathely	21 052
Összesen	994 587

Érvényes szavazatok száma 1945. november 4.

II. Vármegyei törvényhatóságok (megyei városok és községek)	
Abaúj-Torna	47 471
Bács-Bodrog	56 909
Baranya	118 669
Békés	194 383
Bihar	94 719
Borsod-Gömör	172 538
Csanád	95 640
Csongrád	81 605
Fejér	124 397
Győr-Moson	79 919
Hajdú	95 673
Heves	172 737
Jász-Nagykun-Szolnok	228 068
Komárom-Esztergom	102 015
Nógrád-Hont	124 825
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	774 977
Somogy	159 951
Sopron	75 547
Szabolcs	193 987
Szatmár	80 155
Tolna	134 161
Vas	124 666
Veszprém	130 880
Zala	193 359
Zemplén	69 217
Összesen	3 726 468

Érvényes szavazatok száma 1945. november 4.

II.a Megyei városok	
---------------------	--

Balassagyarmat	5 363
Békéscsaba	28 544
Budafok	12 075
Cegléd	20 631
Csongrád	14 233
Eger	15 863
Esztergom	10 152
Gyöngyös	10 409
Gyula	13 733
Hajdúböszörmény	15 331
Hajdúnánás	9 147
Hajdúszoboszló	9 784
Hatvan	8 779
Jászberény	17 078
Kalocsa	6 364
Karcag	13 232
Kiskunfélegyháza	19 525
Kiskunhalas	17 602
Kispest	35 444
Kisújszállás	7 788
Komárom	4 217
Kőszeg	4 460
Makó	19 971
Mezőtúr	14 956
Mohács	9 215
Mosonmagyaróvár	8 428
Nagykanizsa	14 091
Nagykőrös	15 721
Nyíregyháza	25 775
Pápa	11 383
Pestszenterzsébet	35 617
Pestszentlőrinc	23 467
Rákospalota	26 622
Salgótarján	10 755
Sátoraljaújhely	7 906
Szekszárd	8 039
Szentendre	4 228
Szentes	19 344
Szolnok	1 887
Túrkeve	7 594
Újpest	36 880
Vác	10 737
Veszprém	8 889
Zalaegerszeg	7 381
Összesen	628 640

A dunai államok választási eredményei 1945—46

Ország	Választás ideje	Választójogosultak száma	Érvényes szavazatok száma	Érvényes szavazatok aránya a választójogosultak százalékában	Képviselők száma
Ausztria	1945. XI. 25.	3 449 605	3 217 354	93,3	165
Csehszlovákia	1946. V. 26.	7 583 784	7 070 787	93,2	300
Magyarország	1945. XI. 4.	5 164 661	4 721 055	91,4	421
Jugoszlávia	1945. XI. 11.	8 383 455	7 432 469	88,7	348
Románia	1946. XI. 9.	8 831 568	6 934 583	78,5	414
Bulgária	1946. X. 27.	4 467 724	4 215 393	94,3	465
Összesen		37 880 797	33 591 641	88,7	2 113

Ausztria

Osztrák Néppárt	1 602 227	49,8%
Osztrák Szocialista Párt	1 434 898	44,7%
Osztrák Kommunista Párt	174 257	5,5%
Osztrák Demokrata Párt	5 972	0,0%
Összesen	3 217 354	100,0%

Csehszlovákia

Csehszlovák Kommunista Párt	2 205 833	31,2%
Csehszlovák Néppárt	1 111 230	15,7%
Csehszlovák Szociáldemokrata Párt	855 863	12,1%
Csehszlovák Nemzetiszocialista Párt	1 298 360	18,3%
Szlovák Munkapárt	50 214	0,7%
Szlovák Demokrata Párt	999 557	14,4%
Szlovák Kommunista Párt	489 530	6,9%
Szlovák Szabadság Párt	60 200	0,7%
Összesen	7 070 787	100,0%

Magyarország

Független Kisgazda Párt	2 691 384	57,0%
Szociáldemokrata Párt	822 666	17,4%
Magyar Kommunista Párt	801 341	17,0%
Nemzeti Parasztpárt	323 571	6,9%
Polgári Demokrata Párt	76 331	1,6%
Radikális Párt	5 762	0,1%
Összesen	4 721 055	100,0%

Jugoszlávia		
-------------	--	--

Népfront	6 725 047	90,5%
Listán kívüli szavazatok	707 422	9,5%
Összesen	7 432 469	100,0%

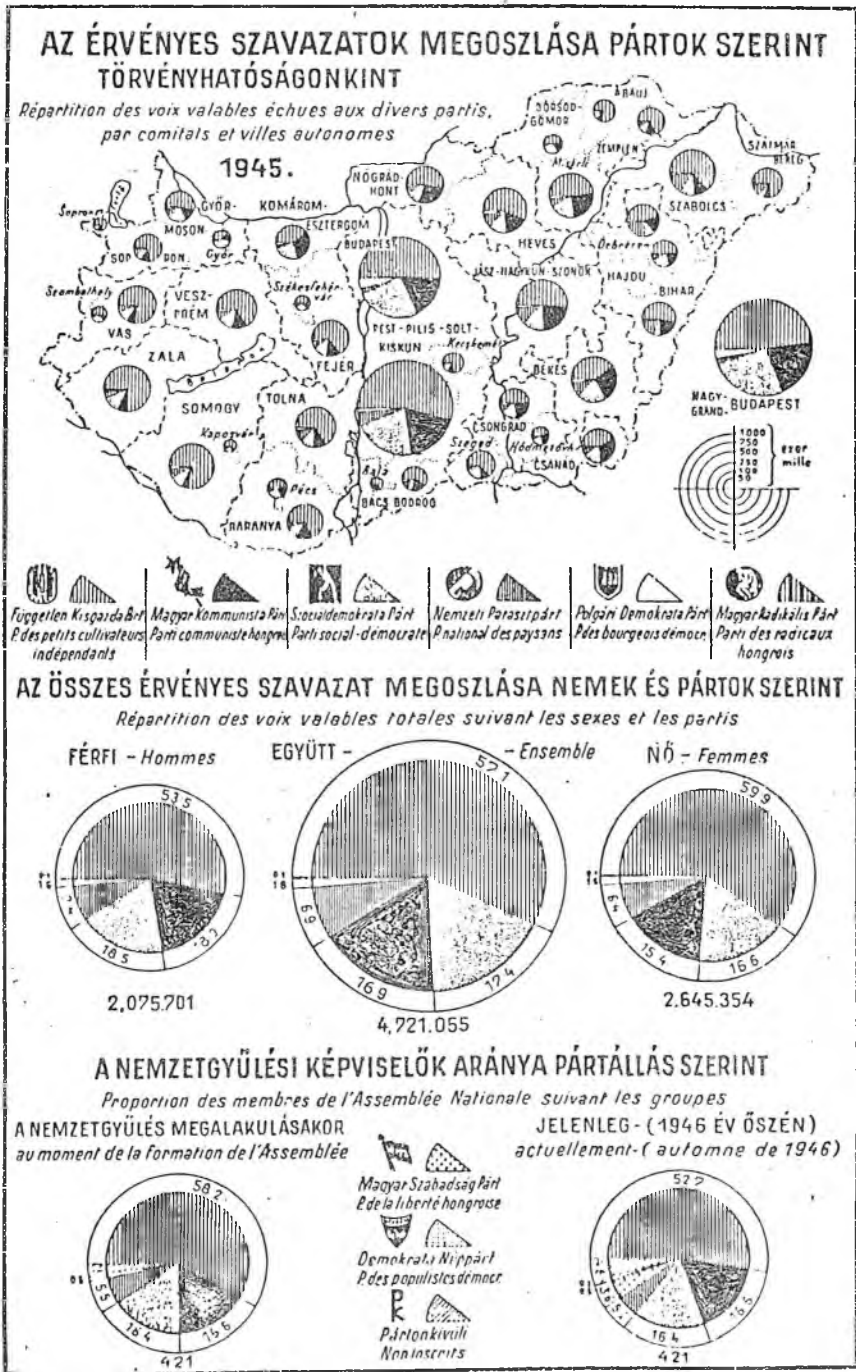
Románia		
---------	--	--

Demokrata Blokk	4 766 630	68,7%
Szociáldemokrata Párt		
Kommunista Párt		
Nemzeti Néppárt		
Ekésfront		
Tatarescu Liberális Pártja		
Alexandrescu Nemzeti Paraszt Pártja		
Nemzeti Paraszt Párt	878 927	12,6%
Magyar Népi Szövetség	569 651	8,2%
Nemzeti Liberális Párt	259 306	3,6%
Paraszt Demokrata Párt	156 775	2,2%
Független Szociáldemokrata Párt	65 528	0,8%
Román Néppárt	11 089	0,2%
Mateescu Pártja	3 041	0,0%
Nemzeti Paraszttmozgalom	3 345	0,0%
Különböző Független Helyi Listák	220 291	3,7%
Összesen	6 934 583	100,0%

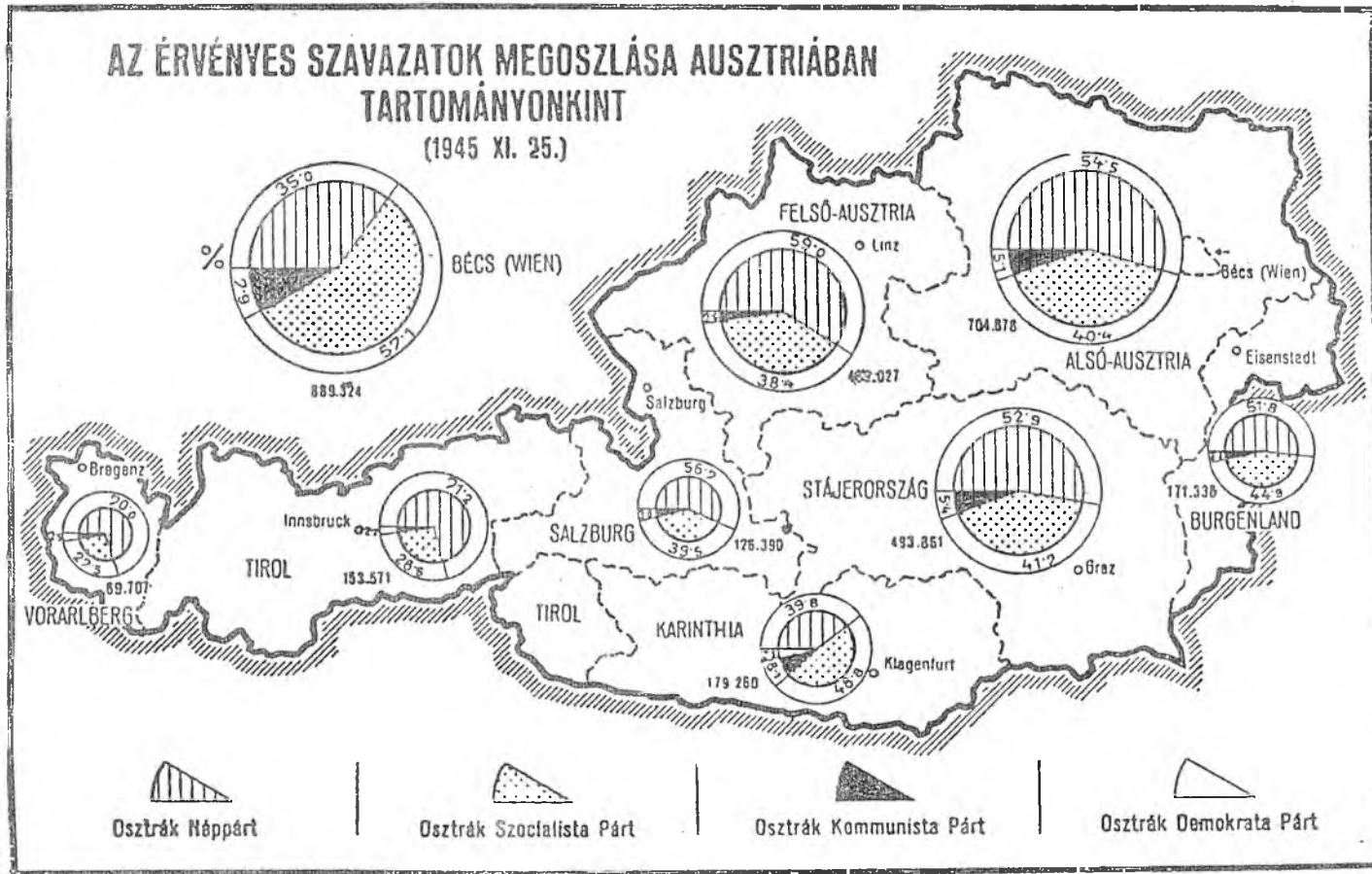
Bulgária		
----------	--	--

Kommunista Párt	2 265 105	53,7%
Nemzeti Földműves Párt	560 413	13,3%
Szociáldemokrata Párt	78 268	1,9%
Zveno Párt	71 228	1,7%
Radikális Párt	8 742	0,2%
Petkov-Sulcev Párt	1 208 882	28,7%
Demokrata Párt	22 755	0,5%
Összesen	4 215 393	100,0%

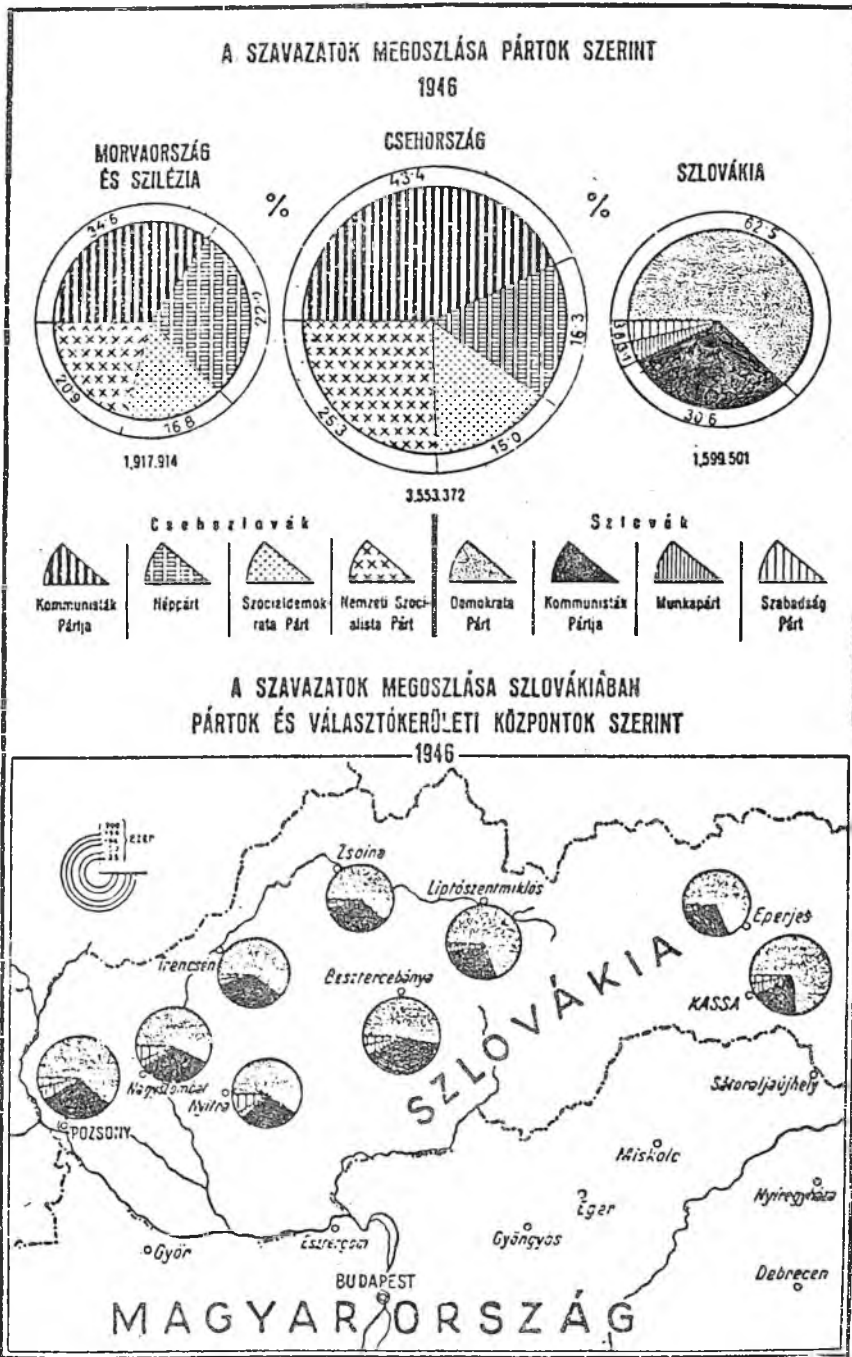
ÁBRÁK

¹⁴Megjelent: Dr. Máday Lajos: A nemzetgyűlési képviselők statisztikája. Magyar Statisztikai Szemle, 1946. XXIV. évf. 7-9. sz. 72-78. p.

¹⁵Megjelent: Dr. Mádai Lajos: Az ausztriai választások eredményei. Magyar Statisztikai Szemle, 1947. XXV. évf. 3—4. sz. 121—126. p.

¹⁶Megjelent: Dr. Máday Lajos: A csehszlovákiai választások eredményei. Magyar Statisztikai Szemle, 1946. XXIV. évf. 10–12. sz. 131–134. p.

A NÉPESSÉGTUDOMÁNYI KUTATÓ INTÉZET TÖRTÉNETI DEMOGRÁFIAI
FÜZETEI

1985.

1. A népmozgalmi statisztika fejlődése Magyarországon I.
(A hivatalos népmozgalmi statisztika fejlődése Magyarországon a statisztikai
szolgálat megalakulásától a polgári anyakönyvezés elrendeléséig
1867—1894.)
2. Házasság, család, háztartás és munkaszervezet (Pilis-Buda környék,
1724—1779).
Az európai nagy pestisjárványok.
Az első magyarországi népszámlálás.

1987.

3. Erdély népességének etnikai és vallási tagolódása a magyar államalapítástól a
dualizmus koráig.
Adalékok az ormánsági "egyke" történetéhez Vajszló és Besence református
anyakönyveinek családrekonstitúciós vizsgálata alapján.
A gyermek testmagasságának növekedési sémái Kelet-Közép-Európában
a tizennyolcadik században.
Történelmi demográfiai kutatások Csehszlovákiában.

1988.

4. A családrekonstitúciós vizsgálat módszerei.

1989.

5. Fáy András népességtudományi és népességstatisztikai munkássága. (Születé-
sének 200. évfordulója alkalmából.)
6. Magyarország kézművesmesterei 1828-ban.
XVI. századi török és magyar adójegyzékek összehasonlítása Esztergom és
Komárom megyék adatai alapján.
7. Barsy Gyula biográfia.

1990.

8. Schneller Károly népességtudományi életműve.

1991.

9. Demográfiai átmenet Magyarországon.

1992.

10. A középkori Magyarország történeti demográfiája.

Orozva csinált kölkök.

(A házasságon kívüli születések története Magyarországon, 1880—1910).

Önköltségi ára: 320,— Ft